

Kulturmiljöutredning

LINNÉPARKENS GRÖNA KULTURVÄRDEN

LILJEWALL ARKITEKTER / RESTAURERA AB
MARS 2024

**lilje
wall**

Innehåll

Kulturmiljöutredning Linneparkens gröna kulturvärden	4
Bakgrund	4
Syfte och avgränsning	5
Metodik	6
Existerande bedömningar och underlag	7
Varsamhet och skydd	7
Gällande detaljplan	7
Översiktsplan och Grönstrukturprogram	9
Arkeologi	10
Riksintresse för kulturmiljövården	11
Linnéparkens historik	12
Parkens kronologi	13
Skulpturer inom utredningsområdet	29
Linnéparken och 1800-talets stadsbyggnadsideal	30
August Ericssons gestaltungsförslag och bärande strukturer (1878)	31
Parkens rumsliga strukturer och dess olika epoker	34
Historiska kartöverslägg med noteringar	35
Nulägesbeskrivning av parken och anslutande områden	37
Norra delen, området kring Domkyrkan och Karolinerhuset	37
Västra delen, Linnéparken ("Nya parken 1879")	39
Östra delen, Linnéparken (Nyare parken, tidigare Hjelmbergsska delen av parken)	41
Kulturhistorisk värdering	43
Linnéparken som helhet	43
Sammanfattande värdering	44
Norra delen, området kring Domkyrkan	45
Västra delen Linnéparken (Nya parken)	45
Östra delen, Linnéparken (Lillsjöområdet)	46
Värdbärande delar och strukturer	47
Konsekvensbeskrivning av förslag till <i>Nya Linnérondellen</i>	48
Bakgrund	48
Nulägesbeskrivning	49
Konsekvensbedömning av föreslagna åtgärder	52
Bedömning av föreslagen ny placering av byst och kaktusplantering	53
Råd och riktlinjer i fortsatt planering	56
Källor	57

Uppdragsgivare

Växjö kommun

Strategi- och planeringsavdelningen
SAMHÄLLSBYGGNADSFÖRVALTNINGEN
Växjö Kommun, Box 1222, 351 12 Växjö

Uppdragsgivarens kontaktperson

Stina Klyft, planarkitekt

Uppdragstagare

Liljewall Arkitekter AB
Odinsplatsen 1
411 02 Göteborg
Tel. 010-205 10 80
info@liljewall.se

Projektorganisation

Uppdragsansvarig: Frans Gillberg, landskapsarkitekt, trädgårdsantikvarie, Liljewall arkitekter
Sakkunnig KUL: Johanna Hadmyr bebyggelseantikvarie, Restaurera AB
Projektnummer: 12336000
Kontakt: frans.gillberg@liljewall.se Tel. 076-501 71 40

Kulturmiljöutredning

Linneparkens gröna kulturvärden

Bakgrund

Växjö stad planerar att med en ny detaljplan skapa förutsättningar för att möjliggöra ett färdigställande av stadsutvecklingsprojektet för stationsområdet. Genom en översyn av befintlig detaljplan avser kommunen flytta Linnérondellen till ett läge längre in i parken, vid platsen för Linnébysten, samt säkerställa allmänplatsmark för att kunna anlägga nya stråk och gatuanslutningar för en ökad tillgänglighet.

Förslaget till ny utformning som bedöms i följande utredning har utformats i dialog med Samhällsbyggnadsförvaltningen och stadsträdgårdsmästare och förprojekterats av upphandlad konsult. Inför detaljplaneändringen tas denna kulturmiljöutredning fram som en del av MKB.

Uppdraget har utförts under januari-februari 2024 och omfattat inläsning av relevant underlagsmaterial, arkivstudier, platsbesök och samtal med stadsträdgårdsmästaren.

Syfte och avgränsning

Syftet med kulturmiljöutredningen är att ta fram en kulturhistorisk utredning med en antikvarisk bedömning av parkens värden. Fokus ligger främst på strukturer men också på värdebärande växtmaterial och anläggningar. Utredningen omfattar beskrivning och värdering av parkens kulturvärden och kulturhistoriska sammanhang. I uppdraget ingår även en konsekvensbeskrivning och bedömning av framtaget detaljplaneförslag avseende trafikmiljön, och dess eventuella påverkan på parkens värdebärande delar.

Beskrivningsuppdraget omfattar Linnéparken (nedan skrafferad i grönt) *samt* anslutande grönytor inom fastigheten Domkyrkan 1 i egenskap av visuellt sammanhängande grönyta med delvis gemensam historik. Avgränsningen gäller enligt kartbildens röda linje och omfattar fastigheterna VÄXJÖ 10:14, VÄXJÖ 10:8 (SYDÖST) samt VÄXJÖ 11:66 (NORDÖST) samt markytor söder och öster om Karolinerhuset på Domkyrkans fastighet VÄXJÖ DOMKYRKAN 1.

Mot söder avgränsas *parken* av järnvägsbanken, mot öster av Teleborgsvägen och mot norr av Boismanska gården (även kallad Försvarsgården, nuvarande förskola) och av domkyrkofastigheten. Mot väster utgör Linnérondellen yttre gräns. Rödskrafferad yta ingår inte i bedömningen. Gulskrafferad yta ingår i den historiska beskrivningen men inte i värderingen av parken helhet som sådan.

Metodik

Utredningen följer RAÄ:s rekommenderade metod ”*Plattform Kulturhistorisk värdering och urval*” (2015) där den beskrivna företeelsen bedöms utifrån vilka dess värden är, vad de står för samt hur, varför och på vilket sätt de framträder relativt sin kontext.

Den kulturhistoriska värderingen utgår ifrån de tre huvudkriterierna:

- *Grad av kulturhistorisk **läsbarhet** – dokumentationspotential och kommunikationspotential*
- *Grad av kulturhistorisk **helhet** – beståndsdelar i bevarad eller förändrad karaktär relativt anläggningens **tidskontext** (tidspecificitet) respektive **processkontext** (som läsbara årsringar).*
- *Grad av kulturhistorisk **relevans** – anläggningen som **kännetecknande för sin tid och kontext***

Metoden innebär att en företeelse kan ha höga värden utan att alla kriterier är uppfyllda och omvänt kan alltså höga värden saknas även om kriterierna i någon mån är uppfyllda. De tre kriterierna skall sålunda inte adderas som värdering utan dessa skall betraktas som parallella ingångar till en samlad bedömning och förklaring av samlade kulturhistoriska värden. Bedömningen syftar till att redogöra för vilka egenskaper som är viktiga för kunskap och förståelse av det kulturhistoriska sammanhanget samt på vilka sätt egenskaperna framträder och i vilken utsträckning.

Fastigheter inom planområdet. Fastigheten Domkyrkan 1 följer den tidigare kyrkogårdsmuren mot söder (nuvarande trappa och terrassnivåskillnad).

Existerande bedömningar och underlag

Linnéparken saknar tidigare kulturmiljövärderingar, trädvårdsplan och trädplan. Parkens historik är relativt väldokumenterad i äldre skrifter.

Varsamhet och skydd

Gällande detaljplan

Detaljplanerna som berör parken är fyra till antalet och definierar Linnéparken som allmän platsmark, park. Parken vilar på huvudsakligen äldre detaljplaner och saknar skydd i DP.

Gällande DP från 1912 omfattar det huvudsakliga parkrummet söder om domkyrkofastigheten. Klassningen G anvisar *allmän plats, plantering*. Senare detaljplaner har tillkommit från väster, öster och norrut längs domkyrkofastighetens gräns mot parken.

Detaljplaneområdet kring Linnégatan och Linnérondellen utgör anslutande planområde i **väster** och fick laga kraft 1991 genom att parkmarken mellan Linnébysten och stationen ändrades till gatumark *Huvudgata*. Planens yttre del som ansluter mot öst är klassad som parkmark. Bestämmelserna enligt DP för skrafferad grönyta syftar till att upprätthålla gatuplantering i ytorna närmast vägen och att träd som här fällt skall återplanteras. Inga bestämmelser är anvisade för parkmark.

Detaljplanen från 2011 angränsar mot **norr** i linje med domkyrkofastigheten. Denna anger att Domkyrkan 1 är definierad som *kvartersmark* och *kulturresevat* med särskilt skydd Q samt q för domkyrkan och Karolinerhuset respektive q1 avseende gatubeläggningen (det är oklart om all markyta åsyftas enligt egenskapsgränserna anvisade samt om marken är allmän plats som tidigare eller har fått annan märkning.)

Från **öster** avgränsar detaljplan från 1965, antagen inför anläggande av Teleborgsvägen, och är den första plan som definierar de östra delarna som anlagd parkmark i plan.

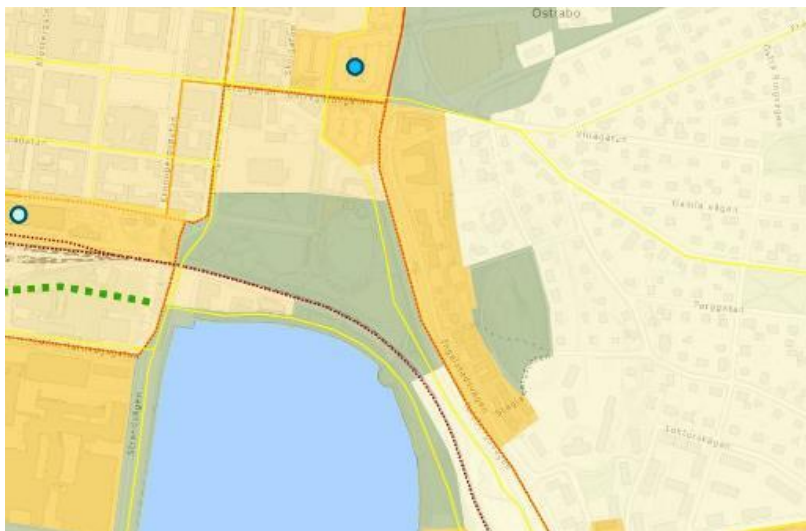

Planområdet enligt DP 1912 0780K-1 DP från 1912 anger att grönyta kring domkyrkan och Karolinerhuset är anvisad som "G" allmän plats (plantering)

Översiktsplan och Grönstrukturprogram

Enligt gällande översiktsplan är området söder om Domkyrkans fastighet klassad som *Grönområde och Park*. Domkyrkans fastighet *omfattas ej*. Parken har inga övriga klassificeringar eller bedömningar.

Planområdet enligt ÖP

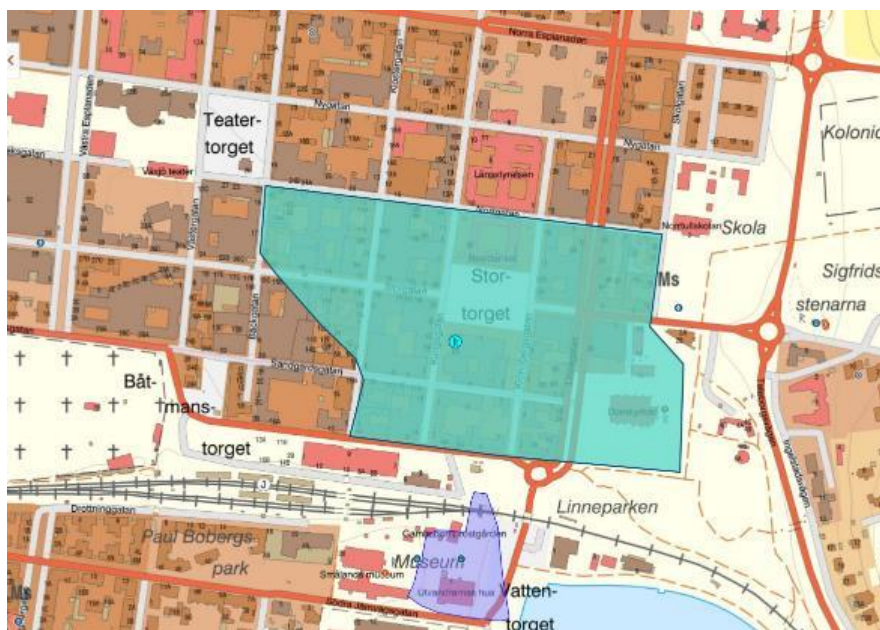
Övergripande beskrivning enligt Grönstrukturprogram för Växjö stad 2013:

Parken avgränsas av stadsgator på två sidor dock bildar gatans historiska trädplanteringar en del av den sammanhängande grönstrukturen. Strandvägens fyrdubbla alléer skapar ett pampigt gaturum av kontinental karaktär med breda promenadstråk och en magnifik utsikt över Växjösjön. Linnéparken utgör tillsammans med det närbelägna Strandbjörket Växjös stadspark, som i sin helhet omfattar ett 5 kilometer långt parkstråk utmed främst Växjösjöns norra och västra sida.

Antaget av Kommunstyrelsen 2013-04-09 §123/2013

Arkeologi

Inga fornlämningar, övriga- eller möjliga fornlämningar berör parkmarken söder om allén i Norra Järnvägs gatans förlängning. Det utpekade området för fornlämningar inkluderar schematiskt parkmarken norr om denna allé tillsammans med fastigheten DOMKYRKAN 1. Denna del av parkmarken tillkom genom sjösänkningen 1814. Området begränsas i öster av Östergatan. L1953:1681 Stadslager, Fornlämning RAÄ-nummer: Växjö 170:1. Gällande gränser för schaktövervakning i anslutning till området utreds i dialog med Länsstyrelsen.

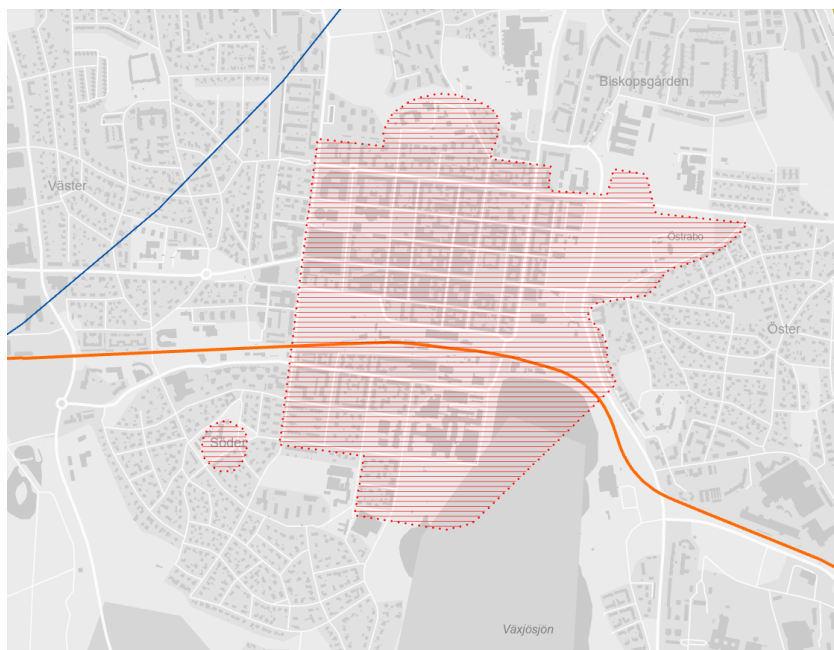
Område för fornminne enligt Fornsök

Riksintresse för kulturmiljövården

Växjö innerstad inklusive park och domkyrkofastigheten upp till Östrabo ingår i riksintresse för kulturmiljövården, Växjö stad [G 27], enligt plan nedan.

Rubrik för riksintresset: Stifts-och residensstad av medeltida ursprung med dominerande domkyrkoområde och successivt framvuxen rutnätsplan som speglar stadsutvecklingen under 1600- och 1800talen.

Uttryck för riksintresset: Kyrkomiljön med den medeltida domkyrkan, Gamla gymnasiet och andra skolbyggnader, biskopsgården Östrabo i avskildhet från och förening med staden samt fd domprostgården. 1600talsstaden med gatunätets grunddrag, tomtstruktur och spår av den tidigare västra infarten. Senempire-stadens utvidgningar och låga, ofta putsade bebyggelse samt det sena 1800-talets esplanadstad med tillväxt mot söder, väster och norr. Fondbyggnader som markerar rutnätets avslutning vid olika tidpunkter, torg och öppna platser, utblickar, parker och grönstråk. Offentliga byggnader och annan bebyggelse som hör samman med förvaltningsstaden. Gamla infartsvägar och stadens direkta övergången i öppen landsbygd åt öster. Offentliga byggnader, parker och järnvägsområdet.

Område för Riksintresse avser rödskräddad yta

Linnéparkens historik

I samband med stadens ombyggnad efter branden 1843 togs en serie stadsplaner fram där rutnätsstaden stärkte sin form. Med 1875 års stadsplan framträdde tidens representativa stadsmässiga system med esplanader, parker och landmärken i sin fullständiga form. Vid samma tid växte medvetandet om behovet av publika parker i den alltmer trångbodda och i de många fall osunda stadsmiljöerna. Med den nämnda stadsplanen anvisades två parkytor söder om domkyrkan, genomkorsat av en bred trädplanterad esplanad. 1878 arvoderades trädgårdsdirektör August Ericsson (senare stadsträdgårdsmästare i Kalmar) för att ta fram ett gestaltungs-förslag för den "Nya Parken". Förslaget utfördes i enlighet med förslaget (se nedan) i en tidstypisk, centraleuropeisk, romantisk stil med intryck från den engelska landskapsträdgården. Nya Parken började anläggas 1879 och sträckte sig mellan Östergatan och Linnégatan och delades av den tvärgående Norra Järnvägs-gatan som då gick rakt igenom parken, planterad med fyrradig lindallé som lät både fordonstrafik och flanörer samexistera.

Parkallén 1910 Bilden redovisar den (OBS) fyrradiga lindallén med gångbanor sidoordnade till droskvägen i mitten.

I samklang med tidens strömningar hade staden redan 1856 anlagt en mindre park, söder om Kv. Kristina kallad **Sjöparken** vilken utgjorde en sammanhängande del med Sjötorget (idag utvidgat som Vattentorget). Anläggningen, som bestod av trädplanteringar, gångar och planteringsöar, var tillika stadens första park och var i storleksordningen av ett kvarter.

Sjösänkningen 1814 skapar förutsättningarna för den blivande parken och det så kallade Lillsjöområdet i Linnéparkens östra del utfylldes successivt med sin sista del under perioden 1902–1920. Linnéparken utvidgades stegvis under åren 1922–23 med en ny parkdel i öster som vidareutvecklades under 1930-tal och framåt, bland annat med en näckrosdamm som är bevarad än i dag. Denna del kallades Hjelmbergsska parken efter den då drivande stadsträdgårdsmästaren. Sista

utvidgningen skedde i slutet av 1960-talet då parken fick sin nuvarande form kopplat till Teleborgsvägens anläggande.

Vid 200 års-jubileet av Carl von Linnés födelse, år 1907, väcktes tanken på en minnesbyst vilken också uppfördes bara två år senare. Linnégatans (tidigare Kanalgatans) sista stycke mot järnvägen lades igen redan 1898 och kopplade samman Sjöparken med "Nya Parken". På denna plats skapades 1909 en omarbetad parkanläggning för minnesbysten och namnet för hela anläggningen ändrades till *Linnéparken*. Kring Linnébysten anläggs än idag prydnadsplanteringar och strax söder om denna även den traditionsenliga kaktusplanteringen vilken initierades år 1925. Parken har även statyer av ytterligare två av stadens profiler, skalden Esaias Tegnér (1926) och nykterhetskämpen Peter Wieselgren (1934, statyn över Wieselgren flyttades 2018 till Vattentorget). Framför domkyrkan återfinns en mindre staty över sankt Sigfrid (1999). I parken östra del vid gångtunneln under Teleborgsvägen finns en sentida skulptur "Blända" från 2016.

Parken har fått flera större omdaningar under de senaste decennierna med en rad samtida tillägg. Med början under 1990-talet omarbetades den östra delen och en ny öppning till sjösidan gav luft till parkens inre flöden och trygghet. Parken "nyinriggades" omkring 2002. Under de senaste decennierna har en rad ändringar av parkens scener och lekplatser genomförts tillsammans med förenklingar av grönstrukturen för att motsvara tidens föreställning och trygga stadsrum och rationell förvaltning. Samtidigt har storm, trädsjukdomar och ålder skördat en påtaglig del av parkens grönstruktur.

Parkens kronologi

Inklusive delar av Domkyrkofastigheten med relevans för parkens historia

1100-tal Domkyrkan uppförs med en anslutande kyrkogård inklusive begravningsplatser. Utbredningen av kyrkomuren är i likhet med nuvarande fastighetsgräns. Kyrkan brann första gången 1276 och senare 1740. En genomgripande restaurering gjordes av kyrkan 1958–1960. Då återfick kyrkan de dubbla spirorna och det höga valmade taket som kyrkan hade haft 1585–1740.

1336 Vattennivån vid denna tid sträckte sig ända upp till kyrkogårdsmuren (fram till 1810 fanns begravningsplatser innanför muren, se bild nedan). Den nivåskillnad som idag kan utläsas mellan Domkyrkans fastighet och Linnéparken redovisar murens läge och kan idag avläsas i trappan söder om domkyrkan.

1704 omlades en större del av kyrkogårdsmuren. Ny höjd var 1,8 m på insida medan den yttre delen varierade mellan 2,4-3m beroende på terrängförhållanden. Detta resverk täcktes av tjärade spån ochnockhuvar av ek. Muren var av gråsten med inslag av tegel. Gräset på ytorna kring kyrkan betades eller slogs. Vid tiden fungerade kyrkogården i norr även som skolgård och lek och från alla kyrkans sidor, norr väster och öster löpte vägar tvärs över kyrkogården. "Kyrkogården" var inte en "stilla" plats under denna tid utan oordnad och brukad med praktiska huvuduppgifter av jord och grus, ofta vattensjuk och med en påtaglig gropighet och ojämnheter som beskrivits i sin samtid som problematisk.

1779 Den vid tiden enkelt utformade kyrkogården (vanligen ett gravområde med oregelbundna, betade ängsytor med självsådda träd) började under 1700-taket ordnas med planterade träd runt kyrkan. Enligt noteringar skall trädgårdsmästare Lars Corsell planterat 77 under 1779.

Stadskarta 1700-tal redovisar Domkyrkans murverk i direkt anslutning till Växjösjön. Muren har haft en rad olika utföranden och revs slutligen 1878.

1808 Mark anskaffats för ny kyrkogård och domkapitlet beslöt att riva den högre muren och av stenarna upprätta en 1m hög kallmur med trädplanteringar. Detta skedde dock inte och år 1870 bedöms muren i förfallet skick och att "kyrkoplanen var osnygg". Muren revs i samband med att omgivningarna ordnades enligt förslaget från 1878. Stenen användes till kulvertering av Gulsmedsbäcken och till fyllning av viken. Gravarna vid domkyrkan läggs igen 1810.

1814 Sjösänkningen av Växjösjön utförs med ca 1m. 1857 är området fortfarande problemtyngt med komposter av "illaluktande och obehagliga sörjor".

1824–25 Planteringarna utvidgas och nedsjunkna gravar igenfylls.

Stadsplan 1844 redovisar Sjötorget och den nya mark som skapats genom sjösänkningen. Domkyrkans fastighet är alltså omgärdad av en mur och två byggnader uppgår i muren (Karolinerhuset). Pilabäcken i Kanalgatan (senare Linnégatan) är ännu inte kulverterad. Wahlgrenska klädesfabriken har ännu inte uppförts

1856 invigdes *Sjöparken* i Växjö som stadens första *offentligt* anlagda parkanläggning och anslöt till den norra delen av Vattentorget. I samband med färdigställandet av järnvägen Mellan Växjö och Alvesta 1863 fick parken kungligt besök och parken namngavs. Parken bestod av trädplanteringar och ondulerande gångar och kan utläsas på kartbilden 1873 nedan. Inledningsvis var parken mer av en enklare slåtteräng med planterade buskar och träd men utvecklades med åren till en mer stadsmässig park.

1872 beslutades dragningen av järnvägen Karlskrona-Växjö som leddes in via en infartsbank över Domkyrkoviken. Sundhetsnämnden rekommenderade utfyllnad av viken i samband med detta. Sedan området söder om domkyrkan blivit igenfyllt anlades ett par trädgårdar kring komministerbostället och en större i öster som innehades av lasarettsläkaren Graffman (Graffmanska trädgården, se kartbilden 1873 nedan). Öster om kyrkan fanns Boismanska gården. Vid gymnasiet fanns gymnasieträdgården, "Scholaekålgården", som användes just som kålgård.

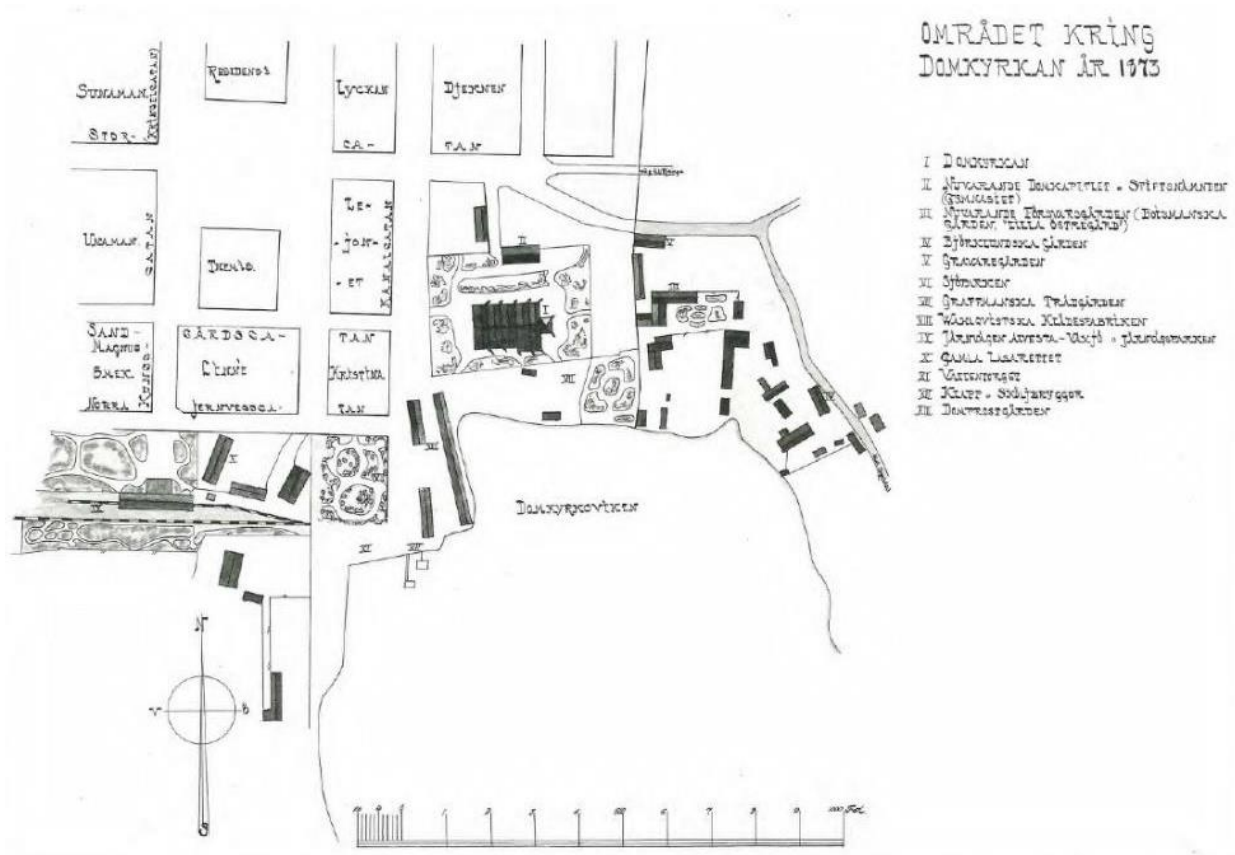

Domkyran och Lillsjön 1870 omgivningarna är varierade och de östra delarna bebyggda (de så kallade "Hjelmbergsska delen" av den senare utvidgade Linnéparken). Wahlgrenska klädesfabriken har uppförts längs Sjötorget.

1873 Det beslutades att torrlägga den västra delen av s k Garvaregårdsviken genom utfyllnad. Arbetet påbörjades 1875. Mellan järnvägsbanken och utfyllnaden bildades Lillsjön vars enda koppling till sjön var den stensatta öppningen i banvallen som därför blev en "sumphåla" och vållade en del problem.

1878 påbörjades allmänna arbeten för kulvertering av Pilabäcken i Linnégatan liksom förberedelser för parkanläggningen.

1878 fastlades ett nytt kontrakt på 50 års arrende av "domkyrkojorden" där därvarande äldre begravningsplats och marken omkring domkyrkan anvisades som "åt Wexjö stad överlåten" med undantag för Graffmanska trädgården som låg i Östergatans förlängning. (Enligt protokolltolkning hos Linnégatans historik, 1975). I slutet av 1870-talet förvärvade staden även denna trädgård liksom tomten för Wahlgrenska klädesfabriken.

Kartbild 1873 Öster om domkyrkan ligger grupper av byggnader då rubricerat som Wexiö Östregård och omfattar Boismanska gården (Försvargården), Björklundskagården längst i öster och Garvaregården längst i norr. I nedan kartbild (1873) ses Graffmanska trädgården samt Sjöparken söder om kv Kristina.

Stadsplan 1875 redovisar Sjöparken och Kanalgatan, senare Linnégatan. Banvallen är anlagd och Nya parken anvisad. Innanför banvallen bildades "Lillsjön" med kvardröjande problem på grund av dålig vattengenomströmning. Söder om Domkyrkan redovisas ett gångsystem med platsbildningar vilka saknar närmare beskrivning i tillgängligt källmaterial.

1878 Trädgårdsdirektör August Ericsson (senare stadsträdgårdsmästare i Kalmar) tar fram ett ritningsförslag för parken som utformar både parkområdet och den anslutande domkyrkotomten.

1879 Beslut togs att utföra enligt förslaget och anläggandet av parken påbörjades. Den 29 september anlände per tåg bland annat 122 högstammiga holländska lindar, 50 lundalmar och 2 storbladiga ungerska lindar och planterades under Ericssons överseende (växtlistan omfattade ett stort artantal).

1883 Det precis färdigställda Fisktorget omdanas till park under direktör Ericsson och fiskförsäljningen flyttades till andra sidan Östergatan, mitt emot domkyrkans materialbod vid norra kanten av Lillsjön. Parken kom härmed att ansluta helt mot Östergatan.

1885 Gymnasieträdgården norr om Karolinerhuset infogas i "nya Parken" genom arrende. Tomten köptes senare av staden (1944).

Den nyanlagda parken 1880–85 redovisar de omsorgsfullt utlagda grusgångarna och planterade grönytor.

1898 Kanalgatans två körbanor ned mot järnvägsbanken, vilken hittills hade skiljt Nya parken från Sjöparken stängdes av. Härmed var parkerna förenade i en sammanhängande form.

1902 Beslut tas om utfyllnad av Lillsjön öster om Nya parken (se Stadsplan 1875 ovan). Arbetet var igång 1906. Den sank terrängen fortsatte ha andra funktioner som vedlager under kriget och fungerade som idrottsplats under 1920-talet.

1908 En ny plan för Nya parkens övergång till Sjöparken med plats för nya Linnebysten tas fram.

1909 Linnébysten invigs med festlig en avtäckning, den omgivande parken färdigställs därefter. Nya parken och Sjöparken får ny gemensam namngivning som **Linnéparken** efter beslut i juni 1909.

1910 Växthus uppförs öster om parken i Norra Järnvägs gatans förlängning (se stadsplan 1918 nedan). Utrymmena byggs till år 1915 för att klara närmare 8 500 gruppväxter

Den anlagda parken 1900 redovisar de utlagda grusgångarna och rumsligt planterade grönytor. De höga träden i bakgrunden avtecknar Sjöparken

Den anlagda parken 1900 redovisar täta planteringar och stor artvariation

Linnébysten 1910

Den Nya parken 1912 redovisar gränsen mellan domkyrkofastigheten och parken med tydlig rumslighet.

Trädkronor i parken 1912 Lillsjöområdet är utfyllt sedan ett antal år och kommer omdanas till parkmark under 1920-talet

Stadsplan 1918 med omarbetningen för Linnebysten 1909 i Linnéparken. Notera förlängningen av Kronobergsgatan mot Strandvägen här utgör del av stadens viktiga rutnätstruktur.

1923 Lillsjöområdet fylls ut. Stadsträdgårdsmästare Carl August Hjelmberg utformar ett förslag på markens planering som väl överensstämmer med den äldre parkdelen (men med hänsyn till mer trafikering genom 3 m breda grusvägar, förslaget är dock inte dokumenterat idag). I förslaget fanns vatten i olika avsatser från Staglabergets högsta punkt. Hjelmberg framhålls som den person som haft huvudsaklig påverkan på parkens senare utveckling fram till sin bortgång 1951.

1925 Kaktusplanteringen koncipieras av Carl Hjelmberg, dåvarande stadsträdgårdsmästare. Planteringen sätts ut i nytt mönster årligen. Agave är planteringsens huvudnummer vilken blommade 1973. Totalt 8189 kaktusplantor sattes ut 1975.

1926 Skulpturen Esaias Tegnér av Arvid Källström reses, placerad mellan domkyrkan och Karolinerhuset. Markbeläggning av kalksten och nya gångvägar i anslutning till skulpturen utförs sannolikt i samband med detta.

1930-tal Mindre justeringar av gångar, rabatter, trädplanteringar.

1931 En näckrosdamm utförs nära Östergatan som del av den östra parkrummet och är placerad som ett fondmotiv. Redovisad med en mörk cirkel i stadsplan 1940 nedan. Dammen är bevarad.

1934 skulpturen Peter Wieselgren av Arvid Källström reses. Placeringen var i Östergatans förlängning nära näckrosdammen och kopplad mot en rumsbildande häck.

Stadsplan 1940 redovisar utbyggnaden mot öster där Lillsjöområdet har fyllts ut. Det redovisade gångsystemet i öster inordnar sig i den äldre planens linjeföring. Den kvarvarande villabebyggelsen ansluter direkt till parken.

1953 Utbyggnad mot Ingelstadsvägen (senare Teleborgsvägen) inleddes och ger parken sin största utbredning. Under denna tid fanns fastigheterna Gelbo med en grupp friliggande byggnader kvar.

1957 Linnéträdgården längs järnvägsbanken iordningställdes (ej dokumenterad). Området har senare ersatts med häckplanteringar.

1959 Området intill domkyrkan omlagt och upprustat i samband med restaureringen av kyrkan och återuppförandet av dubbeltornen. Omläggningen innebar troligen bland annat att August Ericssons grusade ytor mot fasas ersattes av gräs och att marken stenlades väster och söderut.

1961 Ericssons utsiktspunkt, som i folkmun kallades "limpan", revs och ersattes med en musikpaviljong och 250 sittplatser. Den tidigare utsiktspunkten var utsträckt höjdrygg på platsen för den nuvarande temalekplatsen och är redovisad i plan som en droppformad figur (se stadsplan 1918/40 ovan). Det är oklart om någon paviljongbyggnad funnits på utsiktsplatsen. Formen av en cirkelrund upphöjd plats, inramad av växlighet är dock dokumenterad (för att se ut över banvallen).

1969–71 Fortsatt utbyggnad omkring "villa Eka" vilket syftar på Björklundska gårdens omgivning (fastigheten Gelbo) längst i öster vid platsen för blivande Teleborgsvägen. Igenläggning och utfyllnad av de östra delarna. Kolonilotter avvecklas. Parken får sin nuvarande form

Wieselgrenskulpturen i parken 1940 Parkens östra delar har funnit sin uppvuxna form. Bilden är tagen ungefär där Östergatans rundel idag är placerad. Parkbänkar av tidstypisk form och massiva tulpanplanteringar. Näckrosdammen syns strax bakom skulpturen.

Omarbetad gräsyta vid Wieselgrenskulpturen i parken 1940 Tvärgången har lagts igen och en sammanhängande gräsyta låter ana "limpan" i bildens bakkant.

Studentfest 1950 Parkens utsiktsplats "limpan" syns i bakkanten och medgav utsikt mot sjön och över parkens gångsystem, siktlinjer och planteringar.

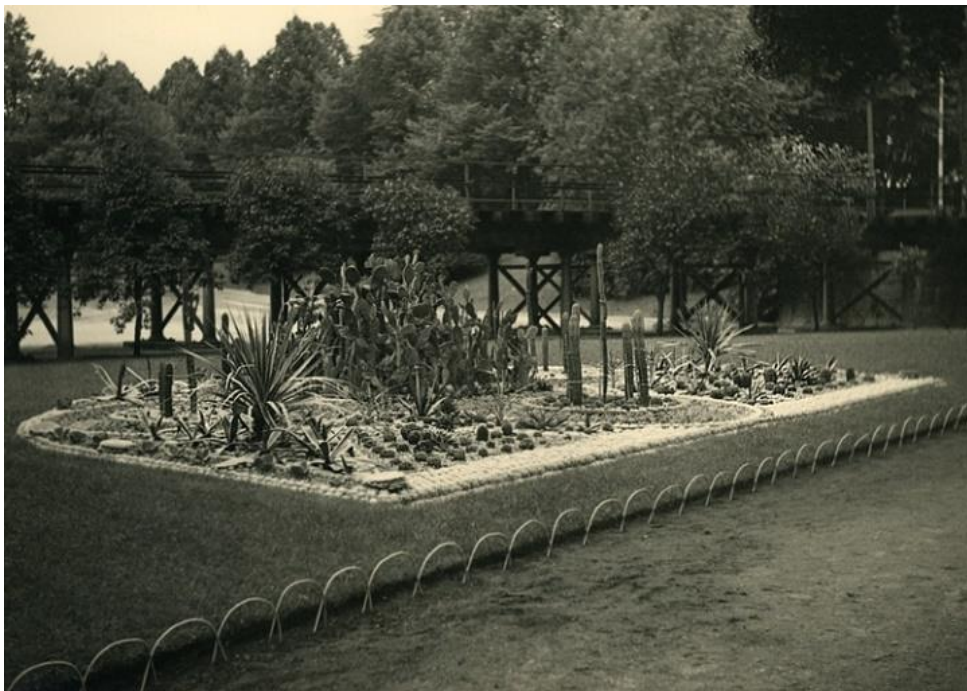
Vårbild 1955 Näckrosdammen (1931) med fontän bildar fondmotiv framför Wieselgrenskulpturen. Formklippta, rumsbildande häckar ses tillsammans med en rik variation av blommande träd.

Flygbild 1963 Linnégatans förlängning in i parken kan anas. Bebyggelsen i de östra delarna har nyligen rivits och marken har inte inarbetats i parkens formspråk. Denna del kommer inom några år att byggas om till Teleborgsvägen.

Linnerundeln 1950-tal Linnégatans förlängning in i parken kan anas. De omsorgsfullt skötta grusgångarna utgör en bärande struktur i parkens uttryck. Kaktusplanteringen ses i en av sina skepnader.

Kaktusplanteringen 1940-tal.

Linnerundeln 1957 Häckplanteringen är toppad i höjd mot banvallen och exponerar medvetet ett framrusande tåg och låter den större himlen komma in i parken. Marken är ondulerad med upphöjningar vid trädens fot vilket skapar en landskaplig verkan. Lekplatsträdets signifikativa klyka avläses till väster i bild mot en öppen parkyta som bärs av sina solitärträd

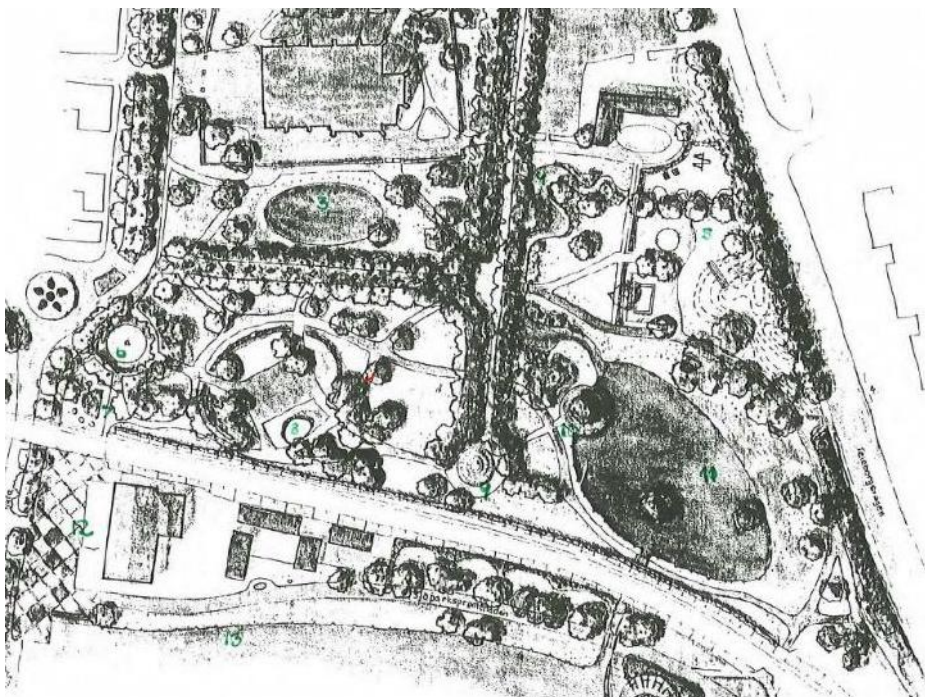
Linnerundeln 1957-tal Vid den här tiden återstår bara fragment av den dubbelradiga allén. Parken framstår i stort sett avskalad från rumsbildande planteringar. Åtskillnaden mellan parkmark och domkyrkofastigheten är dock betonad.

Linnéparken 1965 före anläggandet av Teleborgsvägen

Flygbild över domkyrkan och Linnéparken, ca 1940 (1932). Parkens gångsystem är tydligt avläsbart liksom näckrosdammens strategiska placering. Den Hjelmbergska, östra delen är väl inordnad i helheten. Wieselgrenskulpturen kan inte anas i bilden vilket tyder på att den är tagen tidigare än rubricerad i arkiven, troligen 1932.

Idéskiss 1994

1990 Skulpturen över Wieselgren flyttas från Linneparkens östra del till nya Vattentorget.

1991 Järnvägsbron byggs om och en "almstrid" utbryter för att skydda träden och inte gå för hårt fram med breda vägar och en stor järnvägsbro i betong. *Linnébysten blev en symbol och kunde vara kvar i sin position.* Samtidigt anläggs Linnérondellen.

1993 Vattentorget utvidgades till sin nuvarande utsträckning (dock ej den yttre delen i trätrall) och gör att staden fick större kontakt med vattnet.

1994 Nya skisser tas fram av Tekniska förvaltningen Park, för omformning av de östra delarna. Förslaget utförs *inte* men kan förväntas ha haft inflytande på de bearbetningar som görs under följande år (ej dokumenterat). Förslaget är präglad av tidens postmoderna ideal.

1999 skulpturen Sankt Sigfrid och hans tre systersöner, av Peter Linde, reses sydväst om Domkyrkan.

2001 Vattentrappan i parkens östra del anläggs vilken leder friskt vatten från Helgasjön till Växjösjön och leds ut vid Sjöparkstorget

Parkplan 2002 Redovisar den nygestaltade östra delen samt ändringar och tillägg utförda under 1990-tal. En ny formestetik förs in med det postmoderna stilidealet och bryter markant mot det historiska formspråket genom starkt elliptiska former och flänsliknande diagonaler.

2002 Linnéparken nyinvigs i sin upprustade form. Förslagen från 1994 har omarbetats och utvecklats. Tilläggen är tidstypiska, postmoderna (barockinspirerade) geometrier präglade av ellips- och cirkelformer, starkt markerade med granitmurar kring vattentrappan i öster. Bland åtgärderna framhålls också restaureringen av musikpaviljongen (1961), en ny pergola som blickfång i den tillskapade rundeln i Östergatan, en Linneansk örträdgård norr om Karolinerhuset, en ny lekplats vid Boismansgården och rabatter kring den östa ellipsformade gräsytan vilken i sig utgör den nya parkens bärande struktur. Trappan mellan domkyrkotomten och parken är utförd i skissen men anläggs något senare enligt nedan.

En ny öppning under banvallen tillskapades längst i öster vilket på nytt öppnade upp parken mot Växjösjön (den tidigare öppningen från Lillsjön har sedan länge varit igensatt, okänd tidpunkt) och skapade nya stråk och flöden och större trygghetsupplevelse i parken.

2005 Stormen Gudrun faller allén i Norra Järnvägs gatans förlängning i Linnéparken. Allén nyplanteras närmast följande år (tillväxten har kan noteras som att har varit svag, sannolikt på grund av markförutsättningar). I allén utplaceras planteringskärl med sommarblommor och agavekaktus.

2006 En bred granittrappa anläggs i fastighetsgränsen mot Domkyrkan (25m). Den ersätter två mindre trappor från parkens uppförande 1879. Den tidigare betonade gränsen mellan vigd och icke vigd jord från ursprungsplanerna upphävdes med detta.

Linnéparken och 1800-talets stadsbyggnadsideal

Växjö har en utpräglad rutnätsplan med sitt idémässiga ursprung i 1600-talets rutnätsstad och tar form genom stadsplaneutvecklingen under 1800-talet. Dagens utseende har sitt ursprung i stadsplanen från 1844 som upprättades efter storbranden 1843, där mer än 80 gårdar brann (det vill säga huvuddelen av stadens bebyggelse). Ingenjör J. Kleen gjorde upp den stadsplanen som innebar en utbyggnad av den tidigare rutnätsplanen. Med den nya stadsplanen infogades Nygatan och Västergatan i rutnätet samtidigt som Stortorget gavs sin nuvarande utformning. Den återuppförda sammanhållna bebyggelsen i senempire med ljusstuckade fasader utgör viktig del av riksintresset. Fasaderna gavs brandskydd genom kalkavputsning och en ny byggnadsordning för Växjö slog fast att trähus inte fick byggas högre än 16 alnar (9,6 meter) och att taktäckningen måste vara av skiffer, tegel eller plåt.

En ny plan lades fram 1875 av lantmätare Axel Cedergren som utökade rutnätsplanen ytterligare. I den nya planen betonades de nya trädplanterade esplanaderna som inramade kvarteren norr om järnvägen. Trädplanterarna var moderiktiga men i viss mån också ett skydd mot bränder som gnistskydd. En central del av det nya stadplaneringsidealet under andra halvan av 1800-talet var placeringen av fondbyggnader i siktlinjerna från gator och esplanader. Dessa prominenta byggnader gav staden en tydligt inramning - inte minst genom att hålla bilden av staden intakt (därmed landsbygden utanför). En del i detta stadsbyggande var också parkerna som med sin ordning och prakt definierade en borgerlig stadsmässighet.

Industrialismens medförde en enorm befolkningsökning och förtätning av städerna, så även i Växjö. Hälsoaspekter och trångboddhet var ett stort problem för de lägre klasserna och vid mitten 1800-talet började man anlägga publika parker för hälsa och återhämtning med välgörande luft och vackra scenerier. En av de ivrigaste förespråkarna i Sverige var pomologen Olof Eneroth och hans text "Om stadsparker" från 1859. Under 1860-talet fick dessa pågående kontinentala strömningar ett starkt genomslag i anläggandet av parker för folket - fram till denna tid var parkerna mer av typen borgerliga anläggningar med en representativ roll där gräset inte fick beträdas. Frederic L Olmstead ritade central park i New York 1858 efter inspiration från de europeiska publika parkerna som redan hade funnits en tid i Tyskland och i England utvecklade Joseph Paxton den offentliga parken under 1860-talet. I Paris ritade Jean Alphand den karaktärsfulla, offentliga parken Parc Buttes Chaumont, en anläggning där vidbågade väglinjer alltid ledde mot ett tydligt mål och där scenerierna alltid låg i tangentens riktning. Denna park hade ett klassiskt tempel på en hög utsiktspunkt som kan tänkas ha inspirerat utformningen av Linnéparken. Typiskt för tidens parker var inkluderingen av trafik i parkmiljön genom separerade stråk – något som i Linnéparken hanterades med dubbla trädader så att trafik och gångbana hade egna zoner.

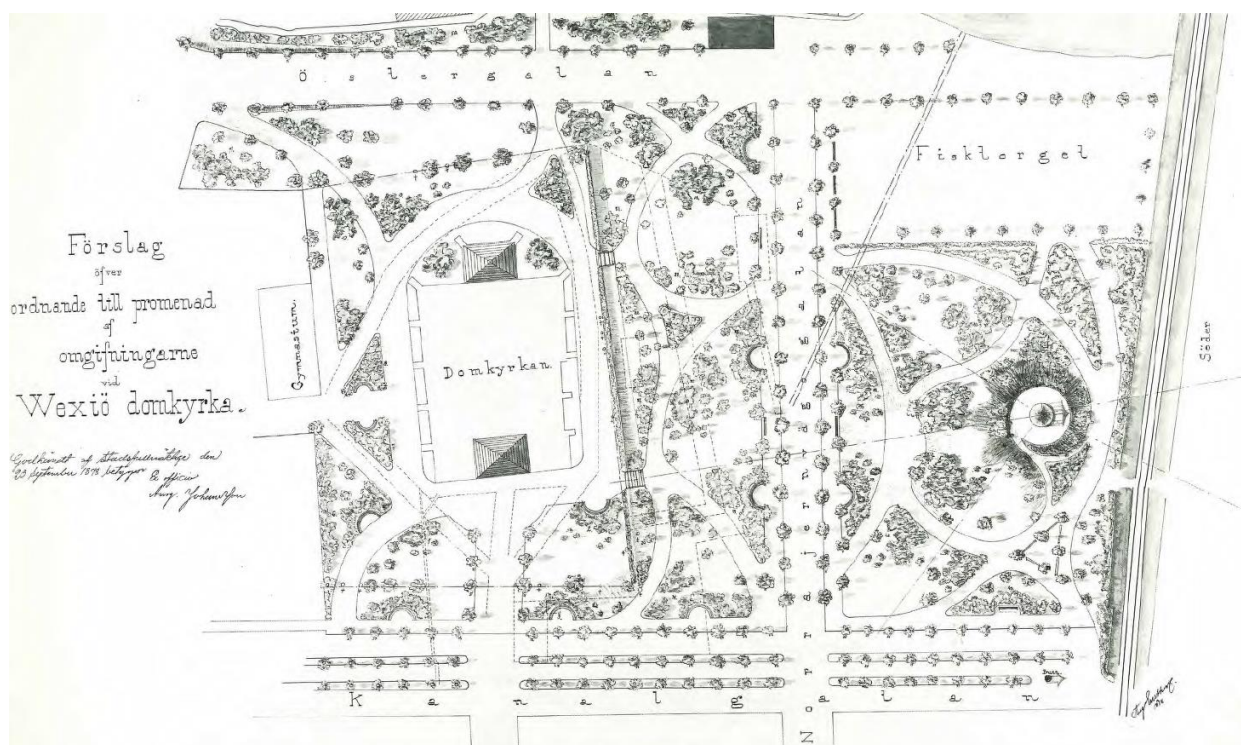
Exempel på svenska parker med från perioden är Tivoliparken i Kristianstad som öppnade under 1850-talet och Stadsparken i Jönköping som öppnade under 1890-talet. Kungsparken i Malmö uppfördes på 1860-talet men blev till formen en borgerlig promenadpark. I reaktion till detta kom den senare Slottsparken och Folkets park (1897 respektive 1891) förses med lekytor och mer praktiskt användbara gräsytor. En del av dessa parker för arbetarklassen utformades mycket enkelt som ängskaraktär "uppröjda skogsbackar" utan utsmyckningar eller skulpturer som en anpassning till en tänkt användargrupp där inte lyx och prydnad ansågs centrala.

De svenska stadsparkerna var inte sällan influerade av den svenska barocktraditionen från Ekolsund och Drottningholm med geometriska och symmetriska planer. Linnéparken i Växjö följer dock en mer renodlad romantisk parktradition där gåendet, de olika parkrummen och siktlinjerna är bärande.

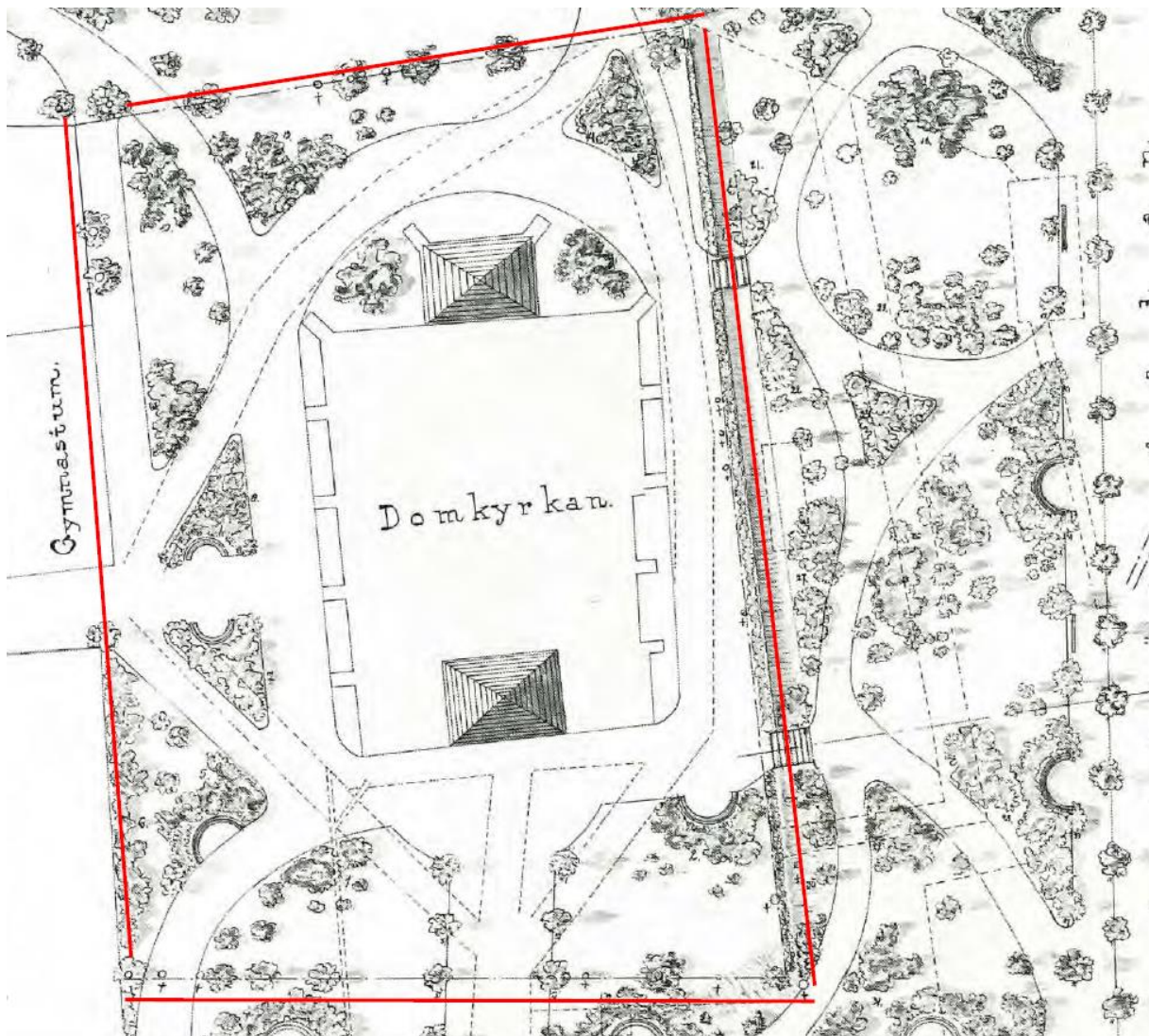
August Ericssons gestaltningsförslag och bärande strukturer (1878)

1878 tar trädgårdsdirektör August Ericsson fram ett gestaltningsförslag för parken som reviderar hela planområdet *samt* Domkyrkofastigheten till en delvis sammanhängande utformning. Förslaget understryker i sin programförklaring att det är centralt att ha en *betonad* gräns mellan den vigda och icke vigda jorden. Detta kan antas syfta till att stärka och förtydliga användningssätten av de respektive delområdena. Området som åsyftas är redovisat i plan nedan med streckad linje med cirkel med korstecken under (se röd linje i plan nedan). De åtskilda rummen artikuleras med tydlig terrassering och en hagtornshäck mot söder; mot norr avgränsar Karolinerhuset och mot öst och väst markeras gränsen med trädader. De huggna stenar med kätting som vid tiden fanns runt kyrkan föreslår man att ta bort liksom att de smalare stenlagda gångarna ersätts med grusade ytor ända fram till domkyrkoväggen.

Förslaget betonar rumsbildande planteringar, siktlinjer, fondmotiv och en upphöjd paviljong med utsikt över banvallen och genom parkens olika rum. Benämningen på anläggningen är *"Promenad af omgivningarna kring Wexjö domkyrka"* och framställs som en offentlig park som betonar skuggiga sittplatser och en vägdragnings som skall möta allmänhetens intuitiva gångriktningar. Ericsson betonar att besökaren därför inte skall behöva frestas att ta upp nya gångvägar samt att skymmande bersåer inte är lämpliga för den allmänna platsen. Nu som då var trygghet en fråga som hanterades med skötsel av planteringarna och rätt växtval.

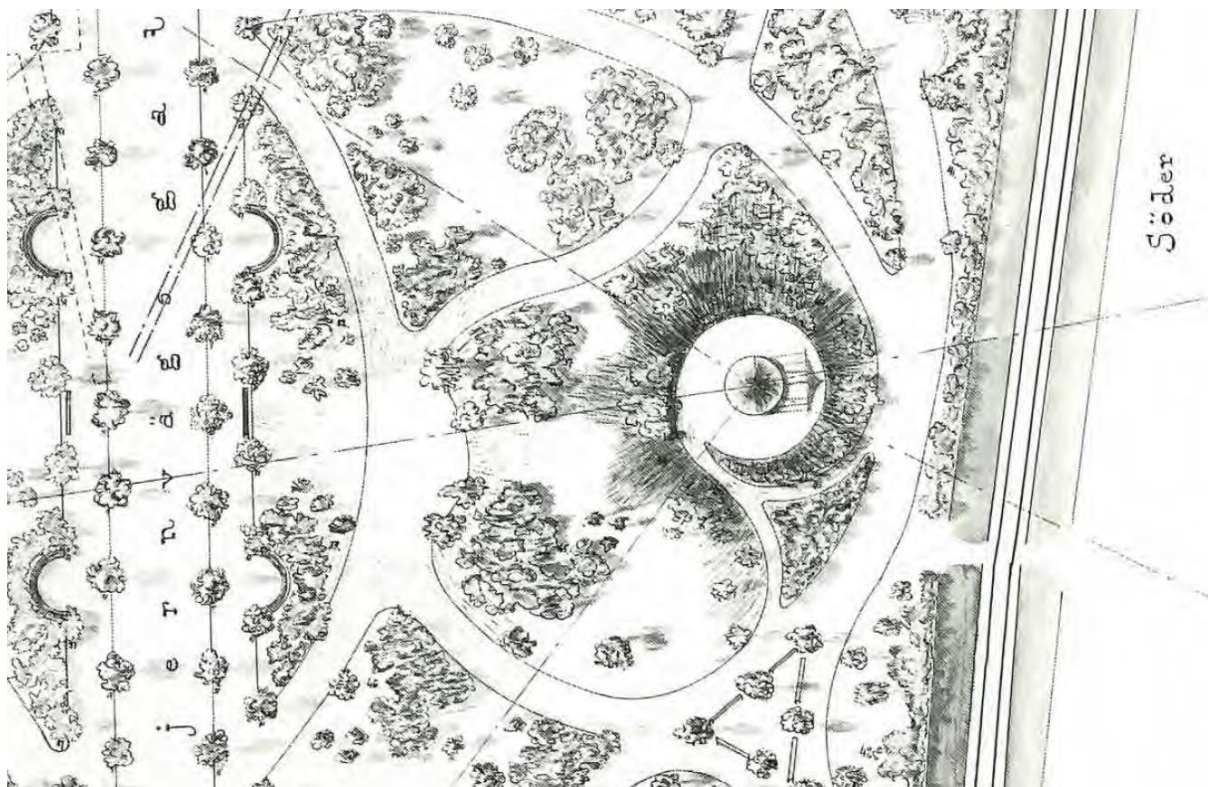
"Förslag till ordnande af promenad av omgivningarna vid Wexjö domkyrka" 1878 utförd av trädgårdsdirektör August Ericsson. Parken utfördes i överensstämmelse med förslaget, se kartöverlägg nedan. Utsiktsplatsen är redovisad med en cirkelrund plats i söder förbunden med siktlinjer genom parken). Planen godkändes 25 september samma år.

Delområde för Domkyrkans fastighet 1878. Den vigda marken redovisades med streckad linje med cirklar med korstecken under. Det var en central del av förslaget att delområdena åtskildes med betongad gräns genom terrassering av de olika marknivåerna och en häckplantering i gränsen mot parken i söder (delområdet vigd jord förtydligad med röd linje). Kyrkans fastighet lånar några element från parken, främst de absidformade sittplatserna vilka dock inte är dokumenterade. Huvudförslaget för domkyrkans närområde en sammanhängande stenmjölsyta som ansluter mot fasad (stenlagda gångvägar som tas bort är streckade – både inom fastigheten och mot söder i den blivande parken).

Förslaget var väl grundat i samtida mönsterideal och gångsystemet är i sin form en betydelsebärande struktur. Utformningen är av en kontinental typ influerad av den engelska landskapsparken. Den engelska parken är i jämförelse inte så tätt arrangerad, saknar symmetriska element och har sin betoning på större landskapsrum i form av stiliserat backlandskap. Den tyska och i viss mån den franska kontinentala stilen är mer formstarkt arrangerad – betongad av halvsymmetriska figurer och ornerade gångar. Dess ornamentik är avsiktligt uppbyggd, dels för att leda besökaren från A till B men syftar också till att understödja en vistelse i parken där gåendet, spatserandet, det vill säga "promenaden" - är dess verkliga motor och mening. Till detta fogas i gestaltningen sittplatser med överblick över gångytorna, sköna planteringar och skuggade platser. Industrialismens parker inkluderade gärna trafiken i gestaltningen, droskåkning och promenad kunde få parallella system genom parkmiljön - så också här i Linnéparken. Alléerna genom anläggningen föreslås i dubbla rader (idag enkel rad) där fordon färdades i mitten och där fotgängare fick skugga och fredat utrymme

mellan de yttre trädraderna. Kanalgatan, senare Linnégatan, har av Ericsson utformats som en treradig allé utan egentlig slutpunkt och löper rakt mot järnvägsbanken och ansluter till en mindre gångport mot Vattentorget. 1898 ändrades denna utformning och parken kopplades samman med Sjöparken. 1909 tillskapandes Linnébysten och de anslutande parkytorna formades i linje med parkens gestaltning. Parken slutade linjärt mot Linnégatan i väster och mot Östergatan i öster.

August Ericssons utsiktsplats. Förslagsritningen antyder en paviljong i klassicerande stil med tälttak som centralt motiv för anläggningen (se figurens skuggning som elevation). Byggnaden kom aldrig att utföras, däremot utfördes höjdryggen om än i mer utsträckt form, "limpan" kallad, för att hantera höjdskillnaden utan trappor. Den dubbelradiga allén med gångbanor och bersåer kan utläsas liksom siktlinjernas dynamiska form via öppna och slutna rum.

Ericssons förslag med utsiktspunkt i form av en kulle krönt av en paviljong är ett bärande element i parkens gestaltning som bara delvis genomförs (en kulle utan paviljong bildade en utsiktsplats mot sjön men togs bort år 1961). Denna idéfigur är ett starkt element i den romantiska parken (jämför bilden av det klassicistiska, tempelliknande eremitaget i exempelvis Parc Buttes Chaumont). Den har som central roll att skapa ett tydligt centrum varigenom de siktlinjer som planen redovisar löper och skapar samband och orientering med ett narrativ som leder besökaren vidare.

De gröna planteringsöarna tycks ha planterats i stor utsträckning med busk- och prydnadsplanteringar med mindre öppna gräsytor emellan. Siktlinjerna är en bärande struktur i förslaget. dessa skulle gärna passera över en öppen gräsyta via korsandet av minst två vägdragningar för att skapa djupverkan och intresse hos besökaren att röra sig vidare i strukturen. Planteringen som redovisats i Ericssons plan skapar genom sin avgränsning av blicken goda förutsättningar för intressanta siktlinjer.

Sittgrupperna i form av halvcirkelformade alkover mot den centrala allén liksom mot domkyrkan och Kanalgatan är placerade mellan siktlinjerna och skapar lugna zoner med skugga och kortare siktdjup

(även om dessa alltså inte är helt avskärmande kan man ta för sannolikt att de i sittande läge skapar en lättare inramning). Växtlistan redovisar detaljerat en stor variation av klassiska växtmaterial som olvon, fläder, silverbuske, liguster, benved, deutzia och korneller. Trädvalen är omfattande med i stort alla traditionella arter, lönn, lind, kastanj och alm men även tall, gran, lärk, hassel, ek, bok samt poppel, pil och valnöt.

Parkens rumsliga strukturer och dess olika epoker

Som struktur var parken ursprungligen indelad i två delar ömse sidor mittaxeln. Själva axeln kan sägas vara ett av parkens huvudmotiv och flankerades av parkrum genomkorsade av gångvägar. Dynamiken i parken och dess siktlinjer bärs av rummens inbördes relation till utsiktspunkten i den södra halvan. Ursprungligen var den centrala allén i parken en del av trafikmiljön och Norra Järnvärgsgatan. Denna förband Fisktorget och Östergatan med de centrala delarna av staden. Östergatan hade vid parkens anläggande fortfarande villabebyggelse med flera större privata byggnader som Boismanska gården m.fl. Flertalet byggnader fanns kvar i öster ända fram till anläggandet av Teleborgsvägen under slutet av 1960-talet.

Linnéparken som vi idag ser den var inledningsvis uppdelad mellan Sjöparken och Nya parken – genom att Kanalgatan (idag Linnégatan) skilde delarna åt. I Öster formas Östergatan till en allé som ramar in den Nya Parken mot väster. Detta kan sägas vara **parkens första fas**.

Linnégatan gick fram till 1898 rakt över den rundel där Linnébysten senare placerades och parkmiljön här iordningställdes 1909. Anläggningen av området kring Linnébysten och sammankopplingen med Sjöparken då till ett sammanhängande "Linnéparken" kan sägas vara **parkens andra fas**. Mot öster avslutades fortfarande parken av Östergatan.

Parken utvidgades senare mot Ingelstadsvägen 1923 och området öster om Östergatan kom att benämnas "Hjelmsbergsska delen" efter den dåvarande, ansvarige stadsträdgårdsmästaren (se Stadsplan 1940) och kan sägas vara **parkens tredje fas**. Utformningen följer nära den romantiska parken med hög detaljbearbetning.

Den nordliga delen av den östra delområdet utvidgas upp till Försvarsgården 1969 i samband med anläggandet av Teleborgsvägen och parken får sin största utbredning. Vid tiden ingår fortfarande området för Sjöparken och kan sägas vara **parkens fjärde fas**. Utformningen av nya delar av parken är förenklade utan direkt stilideal eller koppling till dess historiska form. Växtmaterial förenklas.

1991 planeras den nya Linnerondellen och parkens utbredning minskas för första gången och en rad förändringar och förenklingar av parken till dess nuvarande utseende inleds. Utformningen av nya delar i parken följer samtidens mode och en rad förenklingar av parken genomförs. Anläggningen befinner sig idag i **parkens femte fas**.

Nedan följer planöverslägga och bildmaterial för att illustrera hur parken förändrats över tid. Parken har också några olika gestaltningsmässiga epoker och anlades mycket nära Ericssons förslag (se nedan) med tidstypiskt täta planteringar vilka under de första 50 åren tillåts växa tämligen tätt. Redan 1912 är träden högvuxna och parken har kanske sin mest konsekventa formperiod relativt sin tillkomstepok. Under 1920-1940-tal gallras och utvecklas parken i sin moderniserade utvecklade form med omsorgsfullt utarbetade platsbildningar och planteringar. Vid mitten av seklet är den fullt utvecklad med trädolitärer medan en stor del av buskplanteringar avvecklats till förmån för öppnare gräsytor.

Historiska kartöverslägg med noteringar

Kartöverslägg förslag 1878 (ljusgrå) och dagens utformning (svart linje)

Idag återstår egentligen endast fragment av gångstråken och platsbildningarna i Ericssons förslag. Dessa utläses som överensstämmelse mellan grå och svart linje (gångvägar). Övriga delar är ändrade.

Kartöverslägg förslag 1878 och 1918 års plan Den anlagda parken (punktlinje uppritad i Stadsplan 1918)

visar att anläggningen kom att utföras i överensstämmelse med Ericssons förslag. Endast gångarna i den östra delen söder om domkyrkans fastighet har reviderats relativt förslaget. Fisktorget i sydöst inkluderades i parken och försågs med gångvägar redan vid anläggandet 1878. Domkyrkans närområde är utformat enligt förslaget med grusade ytor mot fasad. Sjöparken och Linnébysten har adderats till parken 1909.

Kartöverlägg förslag 1940 (grå punktlinje) och 1918 års plan (grön punktlinje)

Utvidgningen mot öster inordnar sig i linjeföringen från den romantiska parken (senare utvidgning 1969 mot nordöst utfördes dock utan sådan anpassning). Överlägget visar att några gångar lagts igen för större gräsyta och nya samband. Skillnader utläses där gröna linjer försvunnit eller inte överensstämmer med grå punktlinje.

Kartöverlägg 1975 års plan (streckad linje) samt dagens utformning (fet linje)

Överlägget visar att år 1975 hade man endast små justeringar av gångvägarna gjorts sedan anläggandet 1878 och parken fortfarande hade en läsbar och bevarad grundkaraktär. Huvudsakliga förenklingar och förändringar av parken skett de senaste decennierna, i huvudsak efter 1995.

Nulägesbeskrivning av parken och anslutande områden

Linnéparken definieras idag enligt detaljplan i öster av gränsen mot Teleborgsvägen och söder av banvallen. Mot väster avgränsas parken av Linnégatan och Linnérondellen. Mot norr avgränsas parken av Kulturreseptatet (Domkyrkans södra fastighetsgräns). Kulturreseptatet ingår i kulturmiljöutredningen men inte i parken som sådan (enligt gällande detaljplan är denna del är klassad som kvartersmark).

Delområde **Norr** omfattar det gulskräfferade området begränsat av Östergatan och Domkyrkans fastighetsgräns i trappan vid söderfasaden, det vill säga Kulturreseptatet och Östergatan norra del. Rumsligt är övergången mot övriga delområden glidande. Den **västra** delen omfattar parkmark söder om domkyrkans fastighetsgräns och banvallen. Den **östra** delen följer av Östergatans nordsydliga linje och banvallen i söder och inkluderar rundeln i dess förlängning.

Geografisk avgränsning Bedömningen avgränsas av fet röd linje med undantag för rödskräfferade ytor. Gul skräfferad yta avser mark som ingår i den historiska kontextualiseringen men som inte värderas ur kulturmiljöperspektiv. Tunna röda linjer anvisar delområden **Norr**, **Öster** och **Väster**.

Norra delen, området kring Domkyrkan och Karolinerhuset

Platsen framför kyrkan är satt med gatsten och granithällar. Sentida granitstolpar och kätting avgränsar infarten. En lågt klippt häck löper längs en mindre andel av fastighetsgränsen mot söder samt mot väster (varav en del nyplanterad). Mellan Karolinerhuset och kyrkan återfinns skulpturen av Esaias Tegner och delområdet ansluter mot domkyrkocentrum. En sentida tegelmur med klätterväxter avgränsar mot parkeringsytor i anslutning mot Linnégatan i nordväst.

Markmaterial mot kyrkans norra och östra sida är av klippt gräs medan den södra är helt stensatt och ansluter till den nyare breda granittrappan (2006). Gångvägar på kyrkans norrsida är utav stenmjöl

medan gångvägar kring Tegnérstatyn och vidare sydöstligt mot Östergatan är satta med oregelbundna kalkstensplattor med klovyta. *Denna del uppvisar lång kontinuitet och har karaktärsfulla, äldre belysningsarmaturer och äldre markmaterial. Detta delområde har även högre grad av bevarade träd i tätare bestånd och framstår mindre påverkad av sentida förändringar.*

Öster om kyrkan löper Östergatan som flankeras av en lindallé av högre ålder. I Östergatans mitt återfinns en planteringsyta med marktäckande växtmaterial infattad i formklippt medelhög buxbomshäck (ca 0.5m). I dess ändar samt längs Östergatans västra sida löper granitstolpar med äldre kättingar. Längs den östra sidan löper en längre häck som avgränsar mot Boismanska gården (förskolan, försvarsgården). Mot förskolan avgränsar en 2m hög formklippt häck ned till den östvästliga allén. Östergatans förlängning ingår i delområde öster.

Område Norr Domkyrkans fastighet samt norra delen av Östergatan. Mot söder och väster finns värdebärande solitärträd kvar (två träd har nyligen fällts). I den nordöstra delen återfinns en bevarad parkmiljö och längs Östergatan äldre värdebärande planteringar

Västra delen, Linnéparken ("Nya parken 1879")

Den västra delen (väster om Östergatan) domineras av den centrala allén, idag i form av en dubbelradig lindallé (ursprungligen fyrradig med gångbana i stenmjöl på ömse sidor. Gräsytor ansluter idag direkt mot gångbanan utan kantstöd. Trädraderna återplanterades i slutet av 00-talet i mindre kvalitet (storlek) och är idag fortfarande relativt unga. Trädraden är tätt planterad med fem meters mellanrum. På jämna avstånd är nytillverkade gjutjärnsbänkar av 1800-talsmodell placerade (av typen Lessebo).

Sett från allén ansluter två olika parkrum mot norr och mot söder. Den norra framstår tillvänd domkyrkan inte minst på grund av den nyare trappan (platsen framstår inte helt proportionerlig mot den 25m breda trappan). På denna sida ansluter en bågformad gångväg mot den breda trappan vid kyrkans södra sida. Den norra sidan är förstärkt med kantstöd i trögrostande stål. Moderna belysningsarmaturer av standardtyp är placerade i miljön.

I övrigt domineras området av en öppen gräsyta med uppvuxna lindar varav flera kan antas vara ursprungliga. Beståndet är tätare grupperat mot öster. Sentida planterade bokträd i oskolad kvalitet har tillåtits växa utan uppbyggnadsbeskrining. En upptrampad gångväg leder diagonalt över ytan mot nordöst.

Söder om allén ansluter en sammanhängande gräsyta som domineras av en nyare temalekplats. En upptrampad diagonal gång- och cykelväg ansluter över gräsytan och leder från Vattentorget och upp till området kring Försvargården (förskolan). Även från lekplatsen ned mot sydöst återfinns upptrampade stigar.

Den södra delen av området har ett framträdande antal solitärträd i väster men färre äldre träd i det centrala avsnittet. I gengäld återfinns ett större antal nyplanterade ungräd av småträdstyp och flerstammiga buskträd.

Den västra delen av parken har två stora rododendronbuskar 5–8 meter långa och 3–4 meter breda som bildar portalmotiv från Norra Järnväggsgatan. Dessa kan antas vara åtminstone från första halvan av 1900-talet. I övrigt saknas planteringar och buskplanteringar bortsett från inramningen av klippta häck som inramar temalekplatsen.

Området kring Linnébysten ("Linnérundeln" här kallad) har en tätare linjeföring med drag av den ursprungliga parkens utformning. Kantstöd av trögrostande stål förstärker linjernas läsbarhet med ett samtida tillägg. Runt Linnébysten återfinns planteringsytor för sommarblommor. Planteringsytan söder om bysten har planteringsytor för kaktusplanteringen som årligen sätts ut.

Väster om parken ansluter Linnérondellen (gulskrafferat område). Delområdet följer trafikmiljön anlagd 1991 och utformad som en grön, planterad rondell som visuellt ansluter till parkens grönområde.

Område Väster Parkens huvudaxel, äldre solitärträd och rododendronbuskar utgör värdebärande strukturer. Huvuddelen av området utgörs av lekplats och gräsmattor med diagonala upptrampade gångstråk. Området i väster kring Linnébysten är den del av området med bevarade, amorfa planteringsöar och utgör områdets främsta värdebärande struktur.

Östra delen, Linnéparken (Nyare parken, tidigare Hjelmbergsska delen av parken)

Den senast tillagda delen av parken ligger öster om Östergatan och har tillkommit i flera etapper. Den första utvidgningen tillkom under 1920-talet, senare utvidgad under 1940-tal och slutlig utbredning fastlades i och med framdragningen av Teleborgsvägen under slutet av 1960-talet. Denna del av parken förnyades som helhet under 1990-talet och domineras av det nya formspråket där endast fragment av yttre gångvägen, näckrosdammen och trädolitärer vittnar om dess äldre historia. En större elliptisk plats definierar det östra parkrummet och kring denna ansluter dynamiskt formade planteringsbäddar för perenner och sommarblommor. Dessa är infattade med kantstöd av trögrostande stål.

Längs den östra sidan löper en visuellt dominerande vattentrappa i granit som sväller från en smal ränna till en breddare damm i söder. I norr återfinns den nya scenen utförd i kraftigt dimensionerad betong och stålkonstruktion. Markmaterialen utgörs i den södra delen av stenmjölsytor och gräs med anslutande cykel och gångbanor i asfalt. Längst i norr är markmaterialen betongplattor närmast scenen. De centrala delarna upplevs som plan öppen yta med träd. Mot söder är marken ondulerad med en lågpunkt i söder om centralplatsen varefter marken gör en stigning i mot den smala södra spetsen.

Ett tiotal äldre träd är karaktärsgivande för parkens östra del genom ett större antal olika arter där pelar-ek, lönn och lind men även ett tulpanträd utgör viktiga solitärer med lång historia. I den södra spetsen är påfallande många träd relativt sentida planterade. Längst i söder vid bron finns en större grupplantering av japanskt körsbär typisk för 1990-talet. Trädens placering på den centrala gräsytan framstår slumpmässig.

Samtida belysning med standardarmaturer är placerade längs gångvägarna. Längs släntfoten mot Teleborgsvägen har en imponerande bokhäck planterats på danskt manér vilken formklippts till en formstark inramning av parkrummet mot öster.

Östergatans förlängning avslutas i en rundel med bänkar och planteringar. Bänkarna är monterade i kraftiga betongblock som avtecknar sig något främmande mot omgivningen. Rundeln hade i samband med uppförandet under 1990-talet ursprungligen en pergola med klätterväxter längs sin kontur.

Område Öster området är präglad av 1990-talets utformning med en elliptisk gräsyta inramad av planteringsbäddar och en vattentrappa. Värdebärande egenskaper är primärt de äldre solitärträd som är strödda i området och vars placeringar i grunden bygger på ett tidigare vägsystem och numera igenlagda planteringar.

Kulturhistorisk värdering

Linnéparken som helhet

Linnéparken och Växjö stadskärna speglar som fenomen 1800-talets stadsbyggnadsideal genom utvecklingen av rutnätsstaden, de planterade esplanadsystemen och de svenska stadsparkerna. Växjö stadskärna är upptagen i riksintresset utifrån dessa parametrar där grönstrukturen är en central, värdebärande egenskap som berättar om de samhällsförändringar där allmänhetens välmående och livskvalitet blev en betydelsefull fråga i inom stadsplaneringen. Parken är en representant för det sena 1800-talets offentliga parker med en bevarad grundstruktur, utbredning och större solitära träd men där endast fragment av parkens ursprungliga planteringar och gångsystem återstår.

Parken har genomgått en successiv utveckling och förenkling med stora konsekvenser på dess läsbarhet. Som bärande struktur framträder den bevarade (omplanterade) allén vilken delar parken i en norrliggande och en söderliggande del. Ömse sidor om allén ansluter öppna gräsytor med numera igenlagda gångvägar och planteringar.

De bäst bevarade delarna från den ursprungliga parken, så som den såg ut under 1900-talets första decennium, återfinns i den sydvästra delen kring Linnébysten och kommer till uttryck genom kringliggande planteringsytor och gångsystem. Övriga delar präglas av sin tids gestaltningsmässiga ideal och förvaltningsoptimering. Den östra delen utgör formmässigt ett självständigt delområde som omformats under 1990-tal utan att förhålla sig till parkens historia och ursprungliga gestaltning.

Växtmaterialet i parken var ursprungligen grundat i traditionella parkträd i brett urval och har senare utökats med mer exotiska arter och representerar ur ett kulturhistoriskt perspektiv parkens olika gestaltningsmässiga perioder. Som helhet är parken att betrakta som en anläggning med hög kulturhistorisk relevans (sett som del av det sena 1800-talets stadsbyggnadsideal där stadsparken som sådan är kännetecknande för perioden) men vars läsbarhet och helhet succesivt har försvagats.

Sammanfattande värdering

I bedömningen av parkens **läsbarhet** (det vill säga dess informationsinnehåll) så utgår föreliggande utredning från att den romantiska parken är **anläggningens (bevarandevärda)** huvudkaraktär. Möjlighet till läsbarhet, förståelse och upplevelse framträder genom de **värdebärande strukturer** som nedan redovisas.

Parkens kulturhistoriska **helhet** kan beskrivas dels i en **tidskontext** (hur väl den representerar sin tid vid anläggandet); dels som en **processkontext** vilket redovisar ett längre händelseförlopp från slutet av 1800-talet till idag (med nya årsringar som mer eller mindre samexisterar sida vid sida). Parken har genomgått en rad olika förändringar vilket påverkat parkens karaktär och helhet, dels genom att den östra delen helt ersatts med en ny park; dels genom betydande förenklingar av den västra delen.

De sentida tilläggen under 1990-tal i parkens östra område (gräsellipsen, vattentrappa och anslutande planteringar) tillsammans med de senaste tioårsperiodens ombyggnader (temalekplats och musikpaviljong) dominerar parkens uttryck genom att vara specifikt samtida i sin utformning utan större hänsyn till det kulturhistoriska sammanhanget. Dessa utgör läsbara tidsskikt i parken i sin egen rätt (som processkontext) men bidrar negativt till den kulturhistoriska helheten på grund av att parkens läsbarhet som del i 1800-talets parkutformning samtidigt i hög grad eliminerats – egenskaper som alltså i hög grad kommer till uttryck genom vägsystem och parkens rumsliga utformning och siktlinjer.

Parkens formprincip som romantisk park är att bilda en serie gröna rumsliga strukturer via bågformade gångstråk. Linnéparken har under senare halvan av nittonhundratalet gått mot att upplösa rummen och enbart erbjuda öppna gräsytor med allt färre gångvägar. Området kring Linnébysten har en välbevarad rumslig struktur (tillskillnad från övriga delar) och skiljer sig från den gängse utvecklingen av parken som går mot en upplösning av rummen.

Parken har under åren förlorat huvuddelen av sina rumsskapande planteringar, en avsevärd andel av det ursprungliga vägsystemet liksom en stor mängd solitärträd (på grund av ålder och trädsjukdomar). Den nuvarande allén är dubbelradig men var ursprungligen fyrradig.

Parken har låg **läsbarhet** som romantisk park, då en rad äldre delar försvunnit och ersatts av sentida tillägg som inte stödjer sig på parkens ursprungliga gestaltningsidé. Parken har alltså låg kulturhistorisk **helhet** utifrån dess **tidskontext**. Fundamentalt för förståelsen och läsbarheten av Linnéparken som romantisk park är därför det välbevarade delområdet kring *Linnérundeln* (som berörs av föreslagen ändring i detaljplanen, se nedan) tillsammans med parkens centrala delar med alléer och äldre solitära träd.

Parkens värdebärande element är **kännetecknande** för den kulturhistoriska utvecklingen inom stadsplaneringsideal och stadsparkernas utveckling under 1800-talet. Även om anläggningen har en relativt svag helhet och läsbarhet så har Linnéparken som helhet därför **en hög grad av kulturhistorisk relevans**.

Norra delen, området kring Domkyrkan

Parken gestaltades 1878 som en större helhet kring grönområdets behandling och hanterade även domkyrkans fastighet i sin utformning. Parkens anläggning gjorde dock en viktig åtskillnad mellan vigd och icke vigd jord (mellan domkyrkofastighet och parkrum) och denna gräns betonades med häckar, träd och en artikulerad höjdskillnad (som motsvarade den tidigare kyrkogårdsmurens läge). De två åtskilda rumsligheterna förbands med två mindre trappor. Denna gräns har successivt suddats ut och den historiska läsbarheten av de olika karaktärerna och har därmed försvårats.

Värdebärande delar i den norra delen är de gröna strukturerna i form Östergatans allé, de buxbomsinfattade planteringarna längs Östergatan samt domkyrkotomtens solitärträd. Idag har flera av de äldre solitärträden närmast väster och söder om domkyrkan avverkats på grund av ålder och sjukdomar. Utöver detta framträder det bevarade gångsystemet i den nordöstra delen med äldre markbeläggning i kalksten, sannolikt tillskapade 1926 när skulpturen av Esaias Tegnér restes (utförd av Arvid Källström). Marken närmast domkyrkan var ursprungligen en grusad yta även mot den norra fasaden, men har ersatts med gräs sannolikt i samband med samma omläggning. Denna del utgör ett område med en påtaglig och bevarad parkkaraktär från början av 1900-talet. Denna del av parken uppvisar lång kontinuitet och bevarade träd i grupperade bestånd och framstår mindre påverkad av sentida förändringar. Söder om kyrkan finns ett mindre antal trädsolitärer kvar.

Planteringsavgränsningarna i granitstolpar och kätting, som även följer Östergatan är sannolikt bevarade, omflyttade delar från Domkyrkans fastighet före 1878. Dessa utgör tillsammans med belysningsarmaturer från första halvan av 1900-talet, Tegnerskulpturen, områdets framträdande kulturmiljövärden. Delområdet har en god kulturhistorisk **läsbarhet**. Tilläggen inordnar sig i helheten med god hänsyn till tidigare utformning. Delområdet kopplat till domkyrkan har som kulturmiljö hög grad av kulturhistorisk **helhet**.

Västra delen Linnéparken (Nya parken)

Delområdet har tydliga värdebärande egenskaper hos de gröna strukturerna, i det här fallet den dubbelradiga allén, de äldre solitärträden och de fragment av parkens ursprungliga gångsystem som kan avläsas i området närmast Linnébysten. Österut består parken främst i öppna gräsytor, yngre solitärbuskar och en nyare temalekplats inramad av en klippt häck.

De centrala delarna av parken är starkt påverkad av sentida förändringar. **Läsbarheten** som senromantisk 1800-talspark är svag som helhet men god i området kring Linnébysten. Sett ur en **tidskontext** är **helheten** svag då alltför få element av den ursprungliga parkanläggningen finns kvar. Delområdet trots detta, sett utifrån **stadsplanehistoria** och parkhistoria, en hög grad av kulturhistorisk **relevans**, det vill säga utgör en väsentlig del i stadsbilden.

Östra delen, Linnéparken (Lillsjöområdet)

Delområdet värdebärande delar består enbart i äldre trädsolitärer och den bevarade näckrosdammen. Delområdet domineras i övrigt av nygestaltningen under ett postmodernt 1990-tal med elliptiska former grundade i barockparkens utformning. Ellipsen som form är i princip främmande i den romantiska parken vilken undvek strikta geometriska former. De facetterade planteringsbäddarna och vattentrappan i ellipsens nederdel återspeglar en nytolkning av barockparkens formspråk i postmodern dynamik. Östergatans avslutning i söder i en cirkelplats ingår i samma gestaltningsidé och utgör en främmande form i den ursprungligen organiskt formade parken. Linnérundeln är den tänkta pendangen medan den senare är anpassad och inskriven i den romantiska parkens gångsystem.

Som helhet saknar den östra parkens element kulturhistorisk förankring i den romantiska parken och skall helt ses som ett helt nytt parkområde i form av en postmodern barockinfluerad park. Som sådan har den hög **läsbarhet** och **helhet** som tidskontext. Delområdet ersatte en tidigare anlagd del från 1920–1960-tal och bevarade delar från denna tid (solitärträd och näckrosdamm) har inkluderats i den nya formgivningen. Emellertid har all övriga spår av den historiska parken eliminerats.

Värdbärande delar och strukturer

Existerande värdebärande strukturer

Allén (Norra Järnvägsgatan och Östergatan)

Trädsolitärer, äldre bestånd

Planteringar på och längs Östergatan

Tegnérskulpturen och anslutande välbevarade mark i norra delen

Linnéskulpturen och anslutande välbevarade mark i västra delen

Vägdrawingens form och grönytor omkring Linnérundeln

Rhododendronplanteringen i väster

Näckrosdammen

Äldre belysningsarmaturer i den norra delen

Idag saknade parkstrukturer

Gångsystemets ornamentik och läsbarhet

Praktiskt fungerande gångsystem

Tydlighet i rumslig gräns mot domkyrkotomten

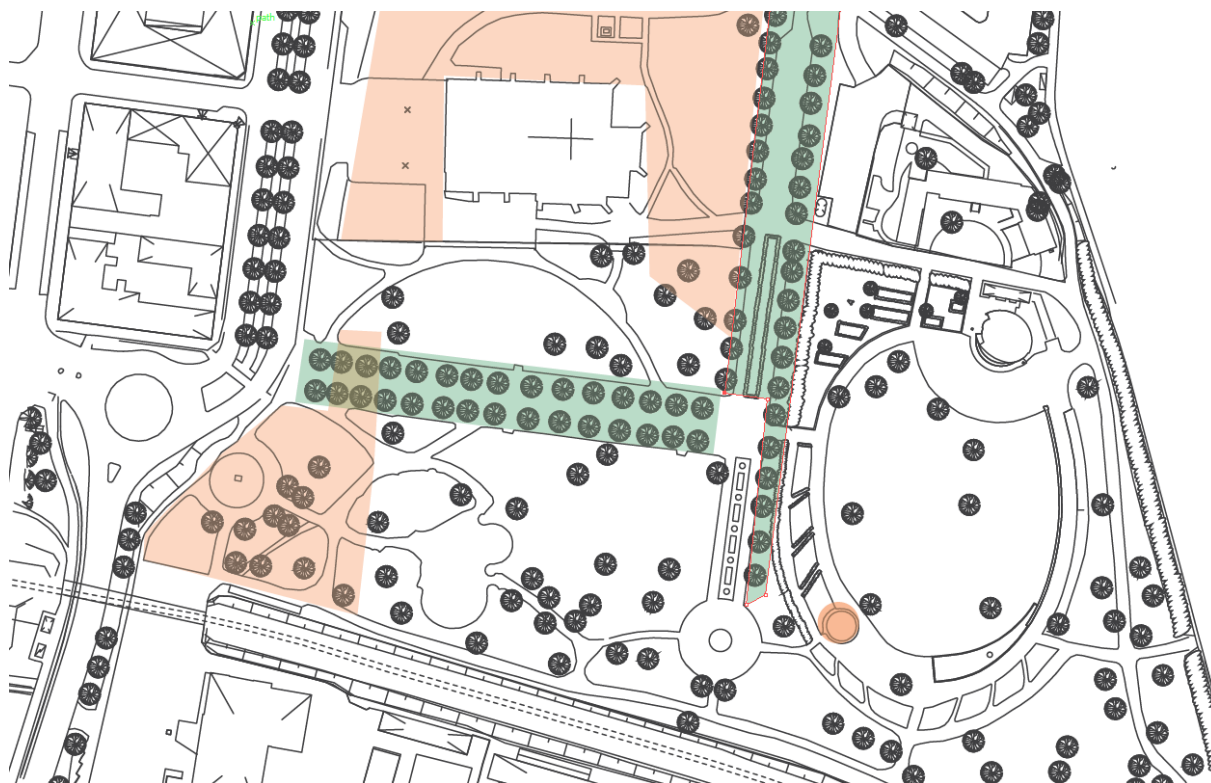
Platsbildningar

Utsiktsplatser

Rumsbildande planteringar

Siktlinjer

Trädsolitärer i avtagande antal

Värdebärande strukturer Alléer (grön kulör), solitärträd (svart cirkel) och ljus rödfärgade zoner med välbevarade delområden eller objekt (exv. näckrosdammen i öster). Träd ej inventerade på individnivå i denna utredning.

Konsekvensbeskrivning av förslag till *Nya Linnérondellen*

Bakgrund

Sedan ett antal år tillbaka genomförs ett större stadsutvecklingsprojekt i Växjö centrum med syfte att utveckla Växjö stationsområde, vilket föranlett en pågående planprocess. Det föreliggande förslaget på ändring av detaljplan för Linnéparken innebär i korta drag en flytt av Linnérondellen österut i Linnégatans förlängning, det vill säga en placering av cirkulationsplatsen samt nya cykel och gångstråk på platsen för nuvarande Linnébysten, inom nuvarande parkmark. Till detta kommer nylokalisering av byst samt kaktusplantering. Syftet med föreslagna åtgärder uppges vara att optimera markanvändning, förbättra förutsättningar för kollektivtrafiken och få en förbättrad koppling mellan stationsområdet, Linnéparken och Vattentorget för gång- och cykeltrafikanter.

Konsekvensbeskrivningen syftar till att beskriva den påverkan som föreslagna ombyggnad bedöms få på parkens värdebärande delar, i enlighet med identifierade värden i föregående kapitel. Bedömningen utgår från ett framtaget förslag av SWECO, daterat 2022-09-20.

Konsekvensbeskrivningen sker på två nivåer. Dels bedöms påverkan inom parkmark innanför nedan med orange linje markerat område här kallat Delområdet Linnérundeln dels för planändringens påverkan på Linnéparken som helhet enligt uppdragets yttre avgränsning.

Förslag på planområde inför planerad detaljplaneändring anvisad med orange linje (gul linje anvisar nu gällande planområdesgräns)

Nulägesbeskrivning

Delområdet *Linnégatan* omfattar den yttersta, västra delen av Linnéparken. Denna innehåller idag kuperade gräsytor och stenmjölsgångar, några ursprungliga stora trädsolitärer, yngre lindar och en markerat kuperad rundel med Linnébysten i dess centrum, placerad i Linnégatans förlängning. Kring bysten utförs stadens praktplantering med sommarblommor och i den södra gräsytan utförs kaktusplanteringen med årlig utsättning.

Gångvägarna har försetts med kantstöd i trögrostande stål som artikulerar linjeföringen. Området saknar landskaps- och buskplanteringar utöver de två rhododendron-volymerna som bildar portalmotiv kring allén i Norra Järnvägsgatans förlängning (dessa ligger i delområdets östra gräns men bedöms inte påverkas av eventuella markarbeten). Trädsjukdomar har gjort att almar har avverkats inom delområdet under de senaste åren, primärt närmast rondellen i söder. I övrigt återfinns flera ursprungligaolitärer i form av lind och lönn, en senare planterad hängbok och lekplatsens avenbok.

Delområdet avgränsas mot parken av den nya lekplatsen och dess buskplanteringar. Mot banvallen finns en samtida cykelparkering under tak i katalogutförande. Från järnvägsbrons östra kant löper en lerig och upptrampad diagonal över gräsytan (cyklar) och vidare över parkens gräsytor via domkyrkans nordöstra hörn till Storgatans anslutning.

Linnérundeln januari 2024

Överlagrad aktuell plankarta med ursprunglig vägsträckning (Plankarta 1940 grå punktlinje, 1918 grön punktlinje)

Kortfattad historik

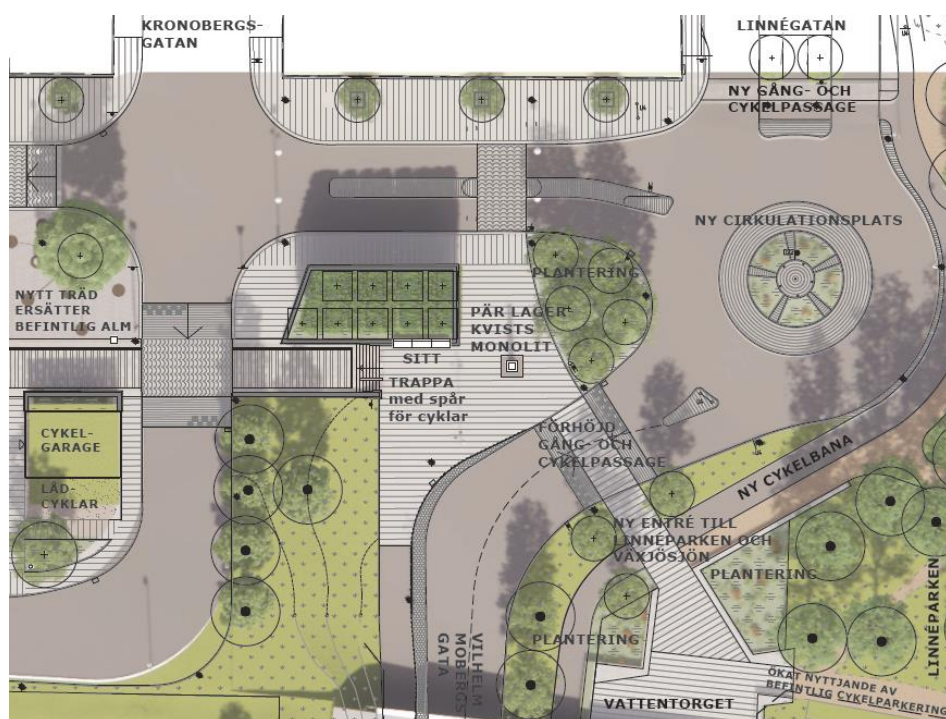
Bysten tillkom 1909 vid Linnés 200-årsjubileum och innebar en rad ändringar av den då bara 30 år gamla parken. Nya gångstråk skapades och en planterad rundel bildade ett axiellt blickfång i Linnégatans siktlinje. Linjeföringen inordnade sig i den romantiska parkens formspråk. Placeringen i sig är i enlighet med rådande stadsbyggnadsideal med boulevarder och målpunkter som betydelsebärande strukturer. *Nya Parken* fick en ny helhet och gavs då namnet *Linnéparken*. Den för stadsparker karakteristiska och inte minst tidstypiska kaktusplanteringen har sedan 1920 haft sin placering strax bakom bysten och utgör en värdebärande del av parkens gröna kulturarv.

Förslaget enligt detaljplaneunderlaget

- Ny placering av rondellen i den yttre delen av parken, på platsen för nuvarande Linnébyst.
- Nya ingångar till parkens gångsystem tillskapas
- Nya cykel- och gångvägar tillkommer längs gatulinjen och diagonalt mot stationsområdet
- Nya trädplanteringar i trafikmiljön kompenserar för fällning.
- Linnébysten får en ny placering enligt nedan redovisade förslag.
- Kaktusplanteringen får en ny placering enligt nedan redovisade förslag.

Förslag på placering och utformning av ny vägmiljö till följd av föreslagen detaljplaneändring

Förslag med material på utformning (SWECO: PÅR LAGERKVISTS PLAN (PLP) 2022.09.20

Konsekvensbedömning av föreslagna åtgärder

Konsekvensen av detaljplanens genomförande är i korta ordalag att delområdet Linnérundeln kring Linnébysten *upphör* som en del av parken och som kulturhistorisk betydelsefull miljö. Huvuddelen av delområdets värdebärande komponenter rivs och omfattar Linnébysten i sig (vilken i sin placering utgör ett betydelsefullt fondmotiv), det här väl bevarade gångsystemet, kaktusplanteringarna och en betydelsefull platsbildning i parken och staden. Linnébysten liksom kaktusplanteringen avses flyttas till ny placering enligt nedan redovisade förslag.

Delområdet föreslås omformas med en ny trafikmiljö. Förslaget bidrar inte till läsbarheten av delområdets tidigare historia som Växjös första park (Sjöparken) eller dess längre historia som del av Linnéparken.

Cirkulationsplatsen och anslutande ytor får en utformning med planteringar som ansluter mer åt 1990-talets postmoderna formspråk, med boxklippta lindar och grupper av prydnadskörbär, än en gestaltning som syftar till samverkan med Linnéparkens kulturmiljö. Yngre träd närmast rondellen avverkas och äldre solitära träd kan bevaras i den östra delen. En rad nya träd planeras kring rondellen för att kompensera avverkningarna.

Den berörda delen av parken med Linnébysten är den del av parken som har störst läsbarhet vad gäller parkens äldre gestaltningsidé och är en betydelsefull del av parkens kulturhistoriska helhet. Konsekvensen av detaljplanens genomförande är att läsbarheten av Linnéparken som helhet ytterligare försvagas. Parken har genomgått ett flertal förändringar genom åren som tillsammans får kumulativ effekt på den sammantagna parkmiljön, där även små förändringar kan få stor påverkan på helheten.

Bedömning av påverkan på riksintresset

Parken har hög kulturhistorisk relevans för staden Växjö är kopplat till att Riksintresset primärt avser stadsbilden och där man betonar *”det sena 1800-talets esplanadstad med tillväxt mot söder, väster och norr. Fondbyggnader som markerar rutnätets avslutning vid olika tidpunkter, torg och öppna platser, utblickar, parker och grönstråk.”* Genomförande av detaljplaneförslaget bedöms ha begränsad påverkan på Riksintresset.

Sammanfattande bedömning

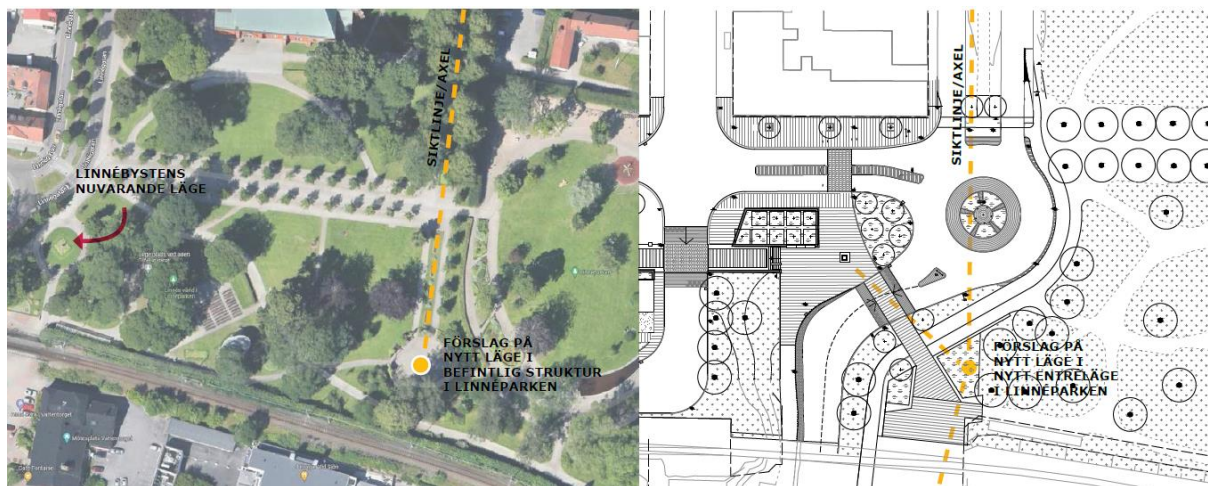
Linnéparken utgör en betydelsefull del av Växjös stadsbild och parken har i sig ur stadsplaneringsideal ett högt kulturhistoriskt värde trots att parkens läsbarhet har försvagats på grund av långtgående, kumulativa förenklingar och förändringar över tid. Den berörda delen kring Linnébysten *”Linnérundeln”* utgör den del av parken som har störst kulturhistorisk läsbarhet och är en central, värdebärande del för **hela** Linnéparkens kulturhistoriska helhet och läsbarhet.

Konsekvensen vid detaljplanens eventuella genomförande är dels att parkens uttryck och rumsliga kvaliteter reduceras, dels att dess kulturhistoriska läsbarhet och därmed det sammantagna kulturhistoriska värdet försvagas. Föreslagna åtgärder bedöms få en negativ påverkan genom att parkens centrala värdebärande egenskaper försvinner. Linnébysten har idag sin ursprungliga placering som fondmotiv, vilket är kopplat till stadsbyggnadsidealerna från tiden vid uppförandet. Kaktusplanteringen har sedan 1920-talet funnits i denna del av parken.

Bedömning av föreslagen ny placering av byst och kaktusplantering

Linnébysten

I planförslaget återfinns två förslag på ny placering av Linnébysten som utförs vid detaljplanens eventuella genomförande. Följande avsnitt bedömer dess påverkan på kulturmiljön bärande gröna strukturer.

Nuvarande placering (röd pil)

Förslag på placering A

Förslag på placering B

Förslag enligt **förslag A** (i Östergatans rundel) är analog den nuvarande placeringen i Linnégatans förlängning och skulle kunna bidra till att skapa meningsfulla platsbildningar som kan utveckla parkens inre i kvalitativ riktning. Förslaget bedöms dock vara mindre lyckosam av två skäl. Det första är att skulpturen inte blir del av entréplatsen till parken där den ursprungligen varit placerad (och därmed kan upplevas av genomresande). Det andra är utifrån ovan redovisade skäl kring Östergatans bristfälliga inordning i den romantiska parkens linjeföring och rumsligheter.

Förslaget enligt **placering B** (i ett nytt läge söder om nuvarande placering) har intentionen att bibehålla placeringen i staden och dess placering i siktlinjen från Linnégatan. Förslaget har goda möjligheten att bli en bra placering men kräver att de till skulpturen anslutande delarna av parken återskapas och utvecklas till en helhet där historisk läsbarhet och skulpturens kontext verkar i samma riktning. Placeringen kan utvecklas genom att flyttas något längre österut och inordnas som en kraftfull del av parken – under förutsättning att anslutande grönytor, murar, infattningar och gångvägar utformas i likhet med parkens historiska formprincip.

Linnébysten 1960

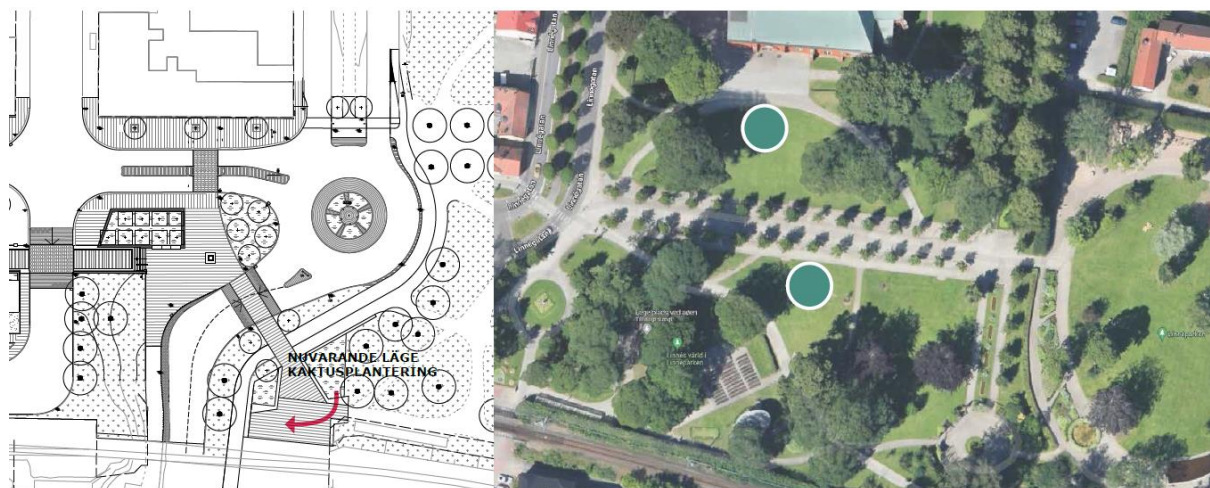
Linnébysten 1910

Kommentar kring utformning av skulpturens närområde

Som förslaget är utformat så motverkar gestaltningen en läsning av platsbildningen som del av en park med en specifik och lång historia. Utformningen av markgeometrier öster om cirkulationsplatsen och norr om brofästet bör betraktas som en del av Linnéparken (och den tidigare Sjöparken). Alternativt kan, vilket vore än mer kulturhistoriskt verkningsfullt, hela delområdet söder om kvarteret Kristina betraktas och utformas som del av tidigare Linnéparken/Sjöparken (fram till Linnérondellens utförande 1991 var detta område i stort en sammanhängande park fram till stationsbyggnaden). Utformningen av trafikplatsen skall hantera mötet mellan en historisk stadsmiljö och parkmiljö med det nya formprogram som angör från väster och stationsområdet. En närmare utredning av detta möte bör utföras. En lämplig gräns är Kronobergsgatans förlängning som tidigare också utgjorde gräns mellan Sjöparken och stationsområdet. Gestaltningen av cirkulationsplatsen beträffande trädarter, markmaterial, murtyper och formbildande princip för linjeföringen bör i denna del ansluta till parkens historiska karaktär. Tilläggen kan då stärka parkens läsbarhet och helhet.

Kaktusplanteringen

I planförslaget återfinns två förslag på ny placering av kaktusplanteringen som utförs vid detaljplanens eventuella genomförande. Följande avsnitt bedömer dess påverkan på kulturmiljöns bärande gröna strukturer.

Nuvarande placering (röd pil)

Förslag på placering A (vid Domkyrkan) - Förslag på placering B (vid allén)

Förslag enligt placeringar A och B syftar båda till att finna en plats som har de bästa betingelserna för sol och som kan ansluta till en platsbildning och stärka denna. Kaktusplanteringen har sedan traditionens inledning 1925 varit placerad i söder om Linnébysten och vänt sig mot Vattentorget, riktat utåt som *fondmotiv*, kopplat till den *stadsvända* delen av parken. Idag är den placerad i en södervänd sluttning men tidigare har den varit placerad närmare bysten. Dess dimensioner har varit relativt modesta (6–8 kvm och mindre) i kombinationer av romb, halvcirkel eller halv hippodromform (halvcirkelbåge ansluten till rektangel). Planteringen har historiskt sammankopplats med området närmast Linnébysten.

Förslag A (vid domkyrkan) har relativt goda förutsättningar men motverkas i viss mån av relationen till domkyrkofastigheten och den breda trappan som sammanlänkar de olika rummen varvid dess roll som fondmotiv inte har en självklar riktning.

Förslag B (vid allén) har goda ljusförutsättningar men en placering inne på en gräsyta centralt i parken är inte i enlighet med kaktusplanterings verkan som fondmotiv eller parkens ursprungliga formprinciper där en planteringsbädd bör formas av anslutande gångvägar.

Kommentar

Eftersom det är en säsongsplantering bör kaktusplanteringen samordnas med planteringsytor för vårplanteringen i sekvens. Förslag A är bäst lämpat av ovan förslag, men förslagsvis utreds huruvida planteringen även i framtiden kan samordnas med Linnébystens närmiljö och därmed fortsatt kan utgöra ett fondmotiv mot staden. Planteringsytor kan med stor sannolikhet inordnas i de zoner som ansluter mot Vattentorget's hårdgjorda yta. Linjeföringen i dessa delar bör ansluta till parkens historiska formspråk.

Råd och riktlinjer i fortsatt planering

Detaljplanens eventuella genomförande har starkt negativ inverkan på Linnéparkens kulturmiljö och dess gröna strukturer. *Ett genomförande bedöms fordra kompensationsåtgärder för att återskapa kulturhistorisk läsbarhet och helhet till Linnéparken.* Detta både för att upprätthålla dess kulturhistoriska relevans men inte minst för att skapa en fungerande och meningsfull parkmiljö som innehåller platsbildningar och rekreativa, vackra omgivningar som inbjuder till vistelse och paus. Idag används parken i hög grad mer som genomfartsområde, med påfallande många diagonalt upptrampade stigar och med relativt få kvalitativa platsbildningar. Det existerande vägsystemet är inte funktionellt och har en svag koppling till parkens ursprungliga karaktär som romantisk 1800-talspark. Vidare saknas rumsbildande element, fondmotiv, siktlinjer och planteringar.

Parkens utbredning har varit i konstant förändring sedan dess tillkomst och detaljplanens eventuella genomförande innebär att parken mot väster i stort återgår till den linje som motsvaras av dess tidigaste fas fram till 1898 (därefter sammanfogades nya parken med den anslutande Sjöparken). För att kompensera för de unika kvaliteter som uppbärs av området kring Linnérundeln (bysten) och som helt försvinner vid planens genomförande är det motiverat att genomföra **kompensationsåtgärder i Linnéparkens västra del**. Rätt utfört kan den äldsta delen av parken och åter bli läsbar och bidra till stadens sammanvägda kulturmiljö. De dokument som föreslås tas fram i nästa steg är följande:

Ett gestaltningsprogram med planritningar formar ett ställningstagande kring åtgärder för att återskapa läsbarhet och funktionalitet i Linnéparken. Syftet är att **restaurera** den äldre parken (*August Ericssons promenadpark*) och att forma dess gränser mot domkyrkofastighet och gata.

- Ett återskapat *gångssystem* som förenar nutida kommunikationslinjer med parkens historiskt förankrade linjeföring på ett sätt som gör parkens vägar, dess "ornamentik" läsbar igen. Ericssons ursprungliga plan syftade till att alltid leda stigarna mot ett mål och att vara genomtänkt för att inte generera nya stigar över gräsyterna.
- Ett återskapande av rumsbildande *planteringar*, och därmed skapandet av *siktlinjer och platsbildningar* liksom inarbetning av *fondmotiv och utsiktsplatser*. Dessa formas med hänsyn till samtida krav på trygghetsupplevelser genom rätt val av växtmaterial drift- och skötselrutiner. Åtskillnaden bör stärkas mot den vigda jorden hörande till domkyrkofastigheten, liksom banvallens roll som fondmotiv, kopplingen mot sjön. Markens undulering bör beaktas inom den nya planläggningen.
- En ny placering av *Linnébysten och kaktusplanteringen* på ett sätt som är förenligt med parkens historiska formspråk och dess behov av platsbildningar och roller som fondmotiv. Dessa frågor berör mötet med nya Linnérondellen och Vattentorget.

En trädplan för hela parken tas fram som definierar strategier för nyplantering, uppbyggnad- och underhållsbeskrivning. Här ingår att trädplanen också förankras i parkens rumsbildande strategi där träd utgör fondmotiv, siktlinjer och målpunkter som motiverar vägarnas linjeföring.

En vård och underhållsplan tas fram för att över tid kunna planera och säkerställa bevarandet av parkens kulturmiljö och dess gröna värdebärande strukturer.

Kommentar

Öster om Östergatan återfinns 1990-talsdelen (som ersatte delar skapade ca 1925–65, den så kallade *Hjelmbergsska parken*). Denna del bör tills vidare betraktas som en egen del, den postmoderna "*nyare parken*" och berörs inte av kompensationsåtgärder. Denna föreslås tills vidare samexistera i med "*August Ericssons promenadpark*" – som *Linnéparken*. En annan strategi är att i framtiden återskapa parkens helhet likt den Hjelmbergsska eran vid mitten av 1900-talet.

Källor

Tryckta källor

Linneparken - en historisk återblick, Växjö kommun, byggnadskontoret, 1975

Pamflett Linnéparken, Växjö kommun (2002).

Linneparken Beskrivning till idéskiss, 1994

Några anteckningar om centrala Växjös parker och planteringar, Tekniska, Växjö kommun, 1994

Den svenska staden. Planering och gestaltning. Thomas Hall & Katarina Dunér, Sveriges radio, 1997

Europas trädgårdar, Blennow, Anna Maria, Signum Förlag 2002

Digitala underlag

Fornsök, Lantmäteriets kartmaterial, stadens översiktsplan och detaljplaner, Stadsarkivets ritningsarkiv samt Riksintresset.

Detaljplan Växjö 10–14 mfl_Linnéparken_underlagskarta 400_2024-01-11

Trädslingan i Linneparken-2023-08

Planunderlag Per Lagerkvists plan, 20220920 Underlag Länsstyrelsen (Sweco)

Bildmaterial har hämtats från Digitalt museum

Muntligt underlag

Samtal med Stadsträdgårdsmästaren 24-01-25

